

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
Кафедра психології**

На правах рукопису

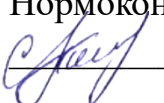
Кучерявіна Аліса Аркадіївна

**ВПЛИВ МУЗИЧНИХ УПОДОБАНЬ НА ЦІННІСНО-СМИСЛОВУ
СФЕРУ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ**

Спеціальність	<u>053</u> (код)	<u>Психологія</u> (назва спеціальності)
Освітня програма	<u>Психологія</u> (назва)	
Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня	<u>бакалавра</u>	

Науковий керівник:
Агарков Олег Анатолійович,
доктор політичних наук,
професор




РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ
Протокол засідання кафедри психології
№ 15 від 06.06.2024
Завідувач кафедри психології
Людмила ПРИСНЯКОВА
Нормоконтроль
 Наталія СЕРГІЄНКО

Дніпро, 2024

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ**

Кафедра психології
Освітній ступінь бакалавр
Спеціальність 053 «Психологія»
Освітня програма 053 «Психологія»

ЗАТВЕРДЖУЮ

 Завідувач кафедри психології
Людмила ПРИСНЯКОВА
«12» 06. 2024 року

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

КУЧЕРЯВІНА АЛІСА АРКАДІЇВНА

(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

1. Тема роботи Вплив музичних уподобань на ціннісно- смислову сферу сучасної молоді: психологічний аспект

2. Науковий керівник д. політичних наук, проф. Агарков О.А.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

3. Строк подання роботи на кафедру 07.06.2024

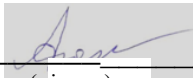
4. Мета кваліфікаційної роботи є вивчення особливостей ціннісно- смислової сфери особистості сучасної молоді відповідно до її музичних уподобань.

5. Завдання випускної кваліфікаційної роботи
писати специфіку психологічного підходу до розуміння особистості
озкрити ціннісно-смислову сферу особистості
особистісні особливості сучасної молоді
роаналізувати музика та її значення у формуванні ціннісно-смислової сфери особистості
рганізувати та провести дослідження.
роаналізувати результати дослідження.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

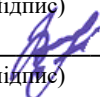
№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вступ	2024 р.	виконано
2.	I Розділ	2024 р.	виконано
3.	II Розділ	2024 р.	виконано
4.	Робота в цілому	2024р.	виконано

Науковий керівник


(підпис)

Олег АГАРКОВ

Здобувач вищої освіти


(підпис)

Аліса КУЧЕРЯВІНА

Дата видачі завдання 13.09. 2023 р.

АНОТАЦІЯ

Сучасна молодь живе в умовах глобалізації, що впливає на їхні ціннісні орієнтири. Музика є одним із потужних засобів впливу на світогляд, вона відображає і формує культурні тенденції. Завдяки розвитку інтернету та цифрових технологій, музика стала більш доступною, що дозволяє молоді легко ознайомлюватися з різноманітними музичними жанрами і культурами. Це створює нові можливості для формування особистісних цінностей. У молоді відбувається активне формування особистісної ідентичності. Музичні вподобання є важливою складовою цього процесу, оскільки вони відображають індивідуальні цінності, емоції та потреби. Музика здатна викликати сильні емоційні реакції, що сприяє формуванню і закріпленню певних цінностей і смислів у свідомості молоді.

Вона є важливим засобом соціальної інтеграції. Оскільки допомагає молоді знаходити однодумців і відчувати себе частиною певних соціальних груп чи субкультур. Для багатьох молодих людей музика стає способом висловити свою індивідуальність, протест проти соціальних норм і несправедливості. Музика може бути використана як інструмент виховання, спрямований на розвиток естетичних смаків, моральних і духовних цінностей. Вона може бути засобом психологічної підтримки молоді, допомагаючи їм справлятися з особистими і соціальними проблемами.

Зростає кількість досліджень, що вивчають взаємозв'язок між музичними вподобаннями і психологічними характеристиками особистості. Це дозволяє глибше розуміти, як музика впливає на розвиток ціннісно-сміслової системи. Сучасна музична сцена динамічно змінюється, з'являються нові жанри і змішання стилів. Це відображає і впливає на зміни у ціннісних орієнтаціях молоді.

Таким чином, вивчення ціннісно-сміслової системи особистості сучасної молоді в контексті музичних уподобань є надзвичайно актуальним, оскільки воно допомагає краще розуміти соціокультурні процеси, що відбуваються в

суспільстві, та сприяє ефективному вихованню і підтримці молодого покоління.

Проблематикою зазначеною в темі бакалаврської роботи займалися наступні науковці: Т. Антоненко [1], І. Дорожко, О. Малихіна, С. Абаньшина [2], Мотков С. О. [3], Панок І. [4], Ю. Сошина [5], М. Субота [6], Т. Тітова, К. Красильна [7], Г. Чайка [8], Т. Яновська [9], А. Курапов [10].

Об'єктом дослідження виступає ціннісно-смилова система особистості сучасної молоді.

Предмет дослідження: особливості ціннісно-смилової системи особистості сучасної молоді відповідно до її музичних уподобань.

Метою проведеного дослідження є вивчення особливостей ціннісно-смилової сфери особистості сучасної молоді відповідно до її музичних уподобань.

Завдання дослідження:

писати специфіку психологічного підходу до розуміння особистості
озкрити ціннісно-смилову сферу особистості
собістисні особливості сучасної молоді
роаналізувати музика та її значення у формуванні ціннісно-смилової сфери особистості
рганізувати та провести дослідження.
роаналізувати результати дослідження.

Гіпотеза дослідження: ціннісно-смилова система особистості взаємопов'язана з музичними уподобаннями сучасної молоді; ціннісно-смилова система особистості має відмінності на рівні самоактуалізації, свідомості життя та ціннісних орієнтацій відповідно до музичних уподобань сучасної молоді.

Теоретична значущість роботи полягає у тому, що отримані висновки можуть бути використані для розвитку теорій особистості, під час викладання дисциплін «вікова психологія та психологія розвитку», «психологія особистості» і т.п.

Практична значущість роботи полягає у тому, що основні результати дослідження можуть бути використані при формуванні тренінгів, щодо розвитку молоді в контексті музикотерапії.

Структура роботи : бакалаврська робота складається з двох розділів, висновків, переліку посилань.

Today, young people are alive in the minds of globalization, which flows into their value orientations. Music is one of the most powerful ways in which it influences the world, it reflects and shapes cultural trends. With the development of the Internet and digital technologies, music has become more accessible, allowing young people to easily become familiar with a variety of musical genres and cultures. This creates new possibilities for the formation of special values. Young people are actively developing a special identity. Music is similar to an important storage process, the fragments of stench reflect individual values, emotions and needs. Music is known to evoke strong emotional reactions, which molds and consolidates the values and meanings of young people.

Vaughn is an important feature of social integration. It helps young people to meet like-minded people and become part of popular social groups and subcultures. For rich young people, music is a way to explore their individuality and protest against social norms and injustice. Music can be used as an instrument of spirituality, directing the development of aesthetic tastes, moral and spiritual values.

It can provide special psychological support to young people, helping them cope with special and social problems.

There is a growing body of research into the relationships between musical characteristics and psychological characteristics of personality. This allows us to better understand how music contributes to the development of the value-meaning system.

The current music scene is changing dynamically, with new genres and a mixture of styles emerging. This reflects and influences changes in the value orientations of young people.

Thus, the development of the value-semantic system of the peculiarities of modern youth in the context of music is extremely relevant, since it helps better understand the sociocultural processes that take place in marriage , which provides effective mentoring and encouragement of the younger generation.

The object of investigation is the value-meaning system of the peculiarities of the young.

Subject of investigation: the peculiarities of the value-meaning system of the peculiarities of modern young people are similar to their musical similarities.

The method of the investigation is the development of the peculiarities of the value-meaning system of the peculiarities of modern young people in line with their musical similarities.

Investigation department:

1. Describe the specifics of the psychological approach to a reasonable level
2. Reveal the value-semantic sphere of specialness
3. Special characteristics of current young
4. Analyze music and its meanings in the formulated value-semantic sphere of particularity
5. Organize and conduct investigations.

6. Analyze the results of the investigation.

Investigation hypothesis: the value-meaning system of specialness is interconnected with the musical similarities of modern youth; The value-meaning system of particularity is important on the level of self-actualization, the reality of life and value orientations, almost musically similar to today's youth.

The theoretical significance of the work lies in the fact that abstractions can be used for the development of theories of specialness, during the development of the discipline "century psychology and psychology of development", "psychology of specialness", etc.

The practical significance of the work lies in the fact that the main results of the research can be obtained in the form of training for the development of young people in the context of music therapy.

The structure of the work: the bachelor's work consists of two sections, main sections, and a cross section.

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ ОСОБИСТОСТІ У ПСИХОЛОГІЇ

пецифіка психологічного підходу до розуміння особистості

іннісно-смилова сфера особистості

Особистісні особливості сучасної молоді

1.4. Музика та її значення у формуванні ціннісно-смилової сфери особистості

Висновки по розділу 1.

РОЗДІЛ 2 ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННІСНО-СМИСЛОВОЇ СИСТЕМИ ОСОБИСТОСТІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ ВІДПОВІДНО ДО ЇЇ МУЗИЧНИХ УПОДОБАНЬ

Організація та проведення дослідження

Аналіз результатів дослідження

Висновки по розділу 2

ВИСНОВКИ

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАНЬ

ВСТУП

Сучасна молодь живе в умовах глобалізації, що впливає на їхні ціннісні орієнтири. Музика є одним із потужних засобів впливу на світогляд, вона відображає і формує культурні тенденції. Завдяки розвитку інтернету та цифрових технологій, музика стала більш доступною, що дозволяє молоді легко ознайомлюватися з різноманітними музичними жанрами і культурами. Це створює нові можливості для формування особистісних цінностей. У молоді відбувається активне формування особистісної ідентичності. Музичні вподобання є важливою складовою цього процесу, оскільки вони відображають індивідуальні цінності, емоції та потреби. Музика здатна викликати сильні емоційні реакції, що сприяє формуванню і закріпленню певних цінностей і смислів у свідомості молоді.

Вона є важливим засобом соціальної інтеграції. Оскільки допомагає молоді знаходити однодумців і відчувати себе частиною певних соціальних груп чи субкультур. Для багатьох молодих людей музика стає способом висловити свою індивідуальність, протест проти соціальних норм і несправедливості. Музика може бути використана як інструмент виховання, спрямований на розвиток естетичних смаків, моральних і духовних цінностей. Вона може бути засобом психологічної підтримки молоді, допомагаючи їм справлятися з особистими і соціальними проблемами.

Зростає кількість досліджень, що вивчають взаємозв'язок між музичними вподобаннями і психологічними характеристиками особистості. Це дозволяє глибше розуміти, як музика впливає на розвиток ціннісно-сміслової системи. Сучасна музична сцена динамічно змінюється, з'являються нові жанри і змішання стилів. Це відображає і впливає на зміни у ціннісних орієнтаціях молоді.

Таким чином, вивчення ціннісно-сміслової системи особистості сучасної молоді в контексті музичних уподобань є надзвичайно актуальним, оскільки

воно допомагає краще розуміти соціокультурні процеси, що відбуваються в суспільстві, та сприяє ефективному вихованню і підтримці молодого покоління.

Проблематикою зазначеною в темі бакалаврської роботи займалися наступні науковці: Т. Антоненко [1], І. Дорожко, О. Малихіна, С. Абаньшина [2], Мотков С. О. [3], Панок І. [4], Ю. Сошина [5], М. Субота [6], Т. Тітова, К. Красильна [7], Г. Чайка [8], Т. Яновська [9], А. Курапов [10].

Об'єктом дослідження виступає ціннісно-смилова система особистості сучасної молоді.

Предмет дослідження: особливості ціннісно-смилової системи особистості сучасної молоді відповідно до її музичних уподобань.

Метою проведеного дослідження є вивчення особливостей ціннісно-смилової сфери особистості сучасної молоді відповідно до її музичних уподобань.

Завдання дослідження:

писати специфіку психологічного підходу до розуміння особистості
озкрити ціннісно-смилову сферу особистості
собістисні особливості сучасної молоді
роаналізувати музика та її значення у формуванні ціннісно-смилової сфери особистості
рганізувати та провести дослідження.
роаналізувати результати дослідження.

Гіпотеза дослідження: ціннісно-смилова система особистості взаємопов'язана з музичними уподобаннями сучасної молоді; ціннісно-смилова система особистості має відмінності на рівні самоактуалізації, свідомості життя та ціннісних орієнтацій відповідно до музичних уподобань сучасної молоді.

Теоретична значущість роботи полягає у тому, що отримані висновки можуть бути використані для розвитку теорій особистості, під час викладання

дисциплін «вікова психологія та психологія розвитку», «психологія особистості» і т.п.

Практична значущість роботи полягає у тому, що основні результати дослідження можуть бути використані при формуванні тренінгів, щодо розвитку молоді в контексті музикотерапії.

Апробація результатів роботи та публікації:

Агарков О.А., Кучерявіна А.А. Ціннісно-сміслова система особистості сучасної молоді // Глобалізація наукових знань: міжнародна співпраця та інтеграція галузей наук: матеріали VI Міжнародної студентської наукової конференції, м. Біла Церква, 7 червня, 2024 рік / ГО «Молодіжна наукова ліга». — Вінниця: ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2024. С. 339-341

Структура роботи : бакалаврська робота складається з двох розділів, висновків, переліку посилань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ ОСОБИСТОСТІ У ПСИХОЛОГІЇ

пецифіка психологічного підходу до розуміння особистості

Теорія Зигмунда Фрейда припускає, що на людську особистість впливають переживання, які людина проходить на різних стадіях розвитку. Біологічний підхід стверджує, що особистість людини детермінована генетично. Є вчені, які вважають, що особистість визначається думками, цінностями та почуттями, які є у людей.

Теорія рис особистості передбачає, що особистість людини можна аналізувати з допомогою п'яти широких показників рис особистості. Вимірювання зосереджені на тому, чи є людина екстравертом або з нею легко ладнати. Зрештою, існує гуманістичний підхід, який припускає, що люди за своєю природою добрі. Вони позитивно впливають один на одного, призводячи до розвитку здорових особистостей.

Девід Басс вважає, що вивчення біологічного підходу багато в чому допоможе розуміти особи. Біологія – вивчення життя. У психології біологічні підходи надають різні методи оцінки психологічних і поведінкових тенденцій. Він згадує три шляхи: еволюційний, поведінковий генетичний і психофізіологічний підходи.

Біологічне дослідження особистості було глибоко неправильно зрозуміле. Насамперед люди думають, що існує єдиний підхід до біологічної теорії, однак існує кілька підходів. Друга помилка змушує людей вірити, що біологічні підходи суперечать екологічним підходам. Це не так, оскільки еволюційні підходи описують, як організми адаптуються до довкілля.

Більшість досліджень особистості проводяться без впливу біологічного світогляду. Басс показує, що біологічна думка розглядає дев'ять проблем у сфері особистості. Він стверджує, що це дає достатньо пояснення людської природи. Подальше вивчення біології дасть безліч рішень, що дозволяють

розкрити таємницю генетичної мінливості видів. Це також допоможе виявити фундаментальні моделі поведінки, що відрізняють людей.

Необхідно внести ясність у поняття адаптації та пристосування. Біологічний підхід дає потрібну інформацію. Він забезпечує ясність, оскільки визнає походження особистісних схильностей. Це дає більш пильний погляд на розвиток особистості та вивчення історії життя.

Він також надає моделі та стандарти аналізу форм особистості, а не її вимірів. Це також свідчить про необхідність розгляду психофізіологічного аспекту особистості. Нарешті, біологічний підхід допомагає сконцентруватися на психологічних механізмах як засобі вирішення будь-яких проблем.

Галузь нейробіології особистості полягає в тому факті, що неможливо осягнути людину загалом, виключаючи людський мозок. Методи нейронауки використовують для вивчення індивідуального розмаїття. Це стосується поведінки, стимулів, почуттів та пізнання. Психологія особистості явно допомогла вченим у розумінні важливих аспектів особистості, проте вона дає менше розуміння біологічних причин цих показників.

Галузь нейробіології швидко розвивається і вносить велику ясність у цю сферу. Де Янг написав статтю, в якій дає аналіз розвитку нейробіології у вивченні особистісних якостей, структурованих з використанням ієрархічної структури. Ієрархічна модель ґрунтується на вимірах «Великої п'ятірки»: екстраверсія, невротизм, доброзичливість, сумлінність та відкритість чи інтелект. Він зібрав достатньо доказів, що доводять, що існують біологічні аспекти, що впливають на кожну рису особистості. Дані, зібрані в галузі психології особистості, можуть бути використані у нейробіологічних дослідженнях. Психологічні аспекти, що впливають на риси особистості, мають зацікавити тих, хто захоплений вивченням нейробіології особистості

Монтурі та Фахім наводять вагомні аргументи на користь впливу міжкультурних відносин на особистість. Вони порівнюють те, що різні письменники писали про культуру, зі своїми особистим досвідом. Вони вважають, що міжкультурний досвід слід розглядати як джерело позитивного

на особистість, особливо у Сполучених Штатах, де проживає багато людей різних культур.

У Сполучених Штатах люди схильні до індивідуалізму. Вони не хочуть багато взаємодіяти з іншими. Такий менталітет може призвести до того, що люди не зможуть досягти максимального особистісного зростання.

Міжкультурні зустрічі змушують людей переглядати власні переконання та системи, особливо те, як вони сприймають навколишній світ. Це змушує людину займатися навчанням та перенавчанням, і в цьому процесі люди зазнають значного зростання та зміни. Це робить людей більш відкритими, дружелюбними та люб'язними. Це також сфера досліджень, яка може надати відмінні дослідні матеріали.

Паттерсон і Джозеф вивчали особистісно-орієнтовану модель у зв'язку із сучасними розробками в галузі позитивної психології. Теорія Карла Роджерса, орієнтована на людину, передбачає, що людському вигляду властива тенденція до зростання, розвитку та максимального функціонування. Це припущення використовується як основний кодекс клієнт-центрованої практики лікування.

Дослідники висунули п'ять гіпотез, щоб перевірити припущення особистісно-орієнтованої теорії. Насамперед вони хотіли дізнатися, чи народжуються індивіди з уродженою потребою до самореалізації. Чи існують соціально-середовищні умови, що підвищують прагнення самореалізації? Вони також хотіли знати, чи наводять результати змін до здорового психологічного функціонування.

Чи впливають інші на процес змін? Чи зупинять негативні зауваження процес змін? Зрештою, чи ті, хто змінився, розділятимуть спільні цінності? Відзначено теоретичні подібності та точки дотику моделі самовизначення та особистісно-орієнтованої моделі. Теорія самовизначення аналізує поведінку як внутрішньо чи зовні мотивовану.

Зібрані емпіричні дані показали значний вплив на основну гіпотезу особистісно-орієнтованої моделі. Емпіричні результати показали, що п'ять

висунутих гіпотез виявились вірними. Дослідники стверджують, що, ґрунтуючись на результатах, особистісно-орієнтована модель забезпечує корисні умови для терапевтичної трансформації.

Перетворення призводить до створення сприятливого соціального середовища. Дуже важливо використовувати це зближення теорій та фактів для боротьби з критикою особистісно-орієнтованої моделі. Є аргументи на користь того, що особистісно-орієнтованої моделі не вистачає достатніх доказів. Дослідники можуть використовувати зібрані дані про особистісно-орієнтований підхід цих авторів у своїй майбутній роботі. Метатеоретичні теорії можуть зробити потенційний внесок у позитивну психологію.

Іноді обставини можуть змусити дослідників використовувати короткі чи нульові інструменти для проведення різних дослідницьких проєктів. Держслінг, Рентфроу та Суонн написали статтю, в якій оцінили нові показники «великої п'ятірки особи», що складаються з 5 та 10 пунктів.

Структура «великої п'ятірки» має велику підтримку серед науковців. Це найбільш широко використовувана модель дослідження характеристик особистості. Проте воно було прийнято повсюдно. Структура «великої п'ятірки» - це ієрархічна теорія рис особистості, заснована на п'яти широких факторах. Дослідники одночасно працюють у обмежений час. Вони змушені використовувати короткий інструмент для виміру особи «великої п'ятірки», інакше вони взагалі не проведуть дослідження.

Цікавим є аналіз таких параметрів, як надійність повторного тестування, закономірності прогнозованих зовнішніх корелятивів та єдність між власними оцінками та оцінками спостерігачів.

Результати дослідження доводять, що науковці можуть використовувати короткі інструменти замість більш довгих інструментів великої п'ятірки. Трапляються випадки, коли умови дослідження вимагають використання короткого інструменту. Із двох інструментів рекомендується використати 10 пунктів. Це засновано на тому факті, що цей інструмент виявився чудовим з

точки зору психометрії, він дозволяє дослідникам перевіряти наявність помилок, а виконання тесту займає близько однієї хвилини.

Саллоуей провів аналіз революційної теорії та психології особистості у світлі наукових революцій, що відбулися. Саллоуей передбачає, що порядок народження дітей у людській сім'ї формує їхні особи. Діти у людських сім'ях виборюють батьківські ресурси, створюючи собі особливі ролі. Він стверджує, що первістки зазвичай відповідальні, конкурентоспроможні і стримані, тоді як інші знаходять свою індивідуальність, будучи грайливими та такими, що бунтують.

Вплив порядку народження на особистість дітей досліджували Джефферсон, Джеффри та МакКрей у 1998 році. Їхні результати показали, що не існує жодного зв'язку між особистістю та порядком народження. Вони взяли зразок, репрезентативний для нації, та проаналізували кілька якостей людей.

Чи була людина екстравертом? Чи вона була відкрита для людей? Їхні результати на вибірці дорослих показали, що альтруїзм і ніжність мало вплинули на особисті якості. При аналізі однолітків спостереження або результати показали, що діти, які не є первістками, були більш відкритими і поступливими, проте спостереження за подружжям не підтверджували ту саму теорію.

Зібрані дані змогли довести, що особистість грає медитативну роль теорії наукових революцій Саллоуея. На основі цих результатів стає очевидним, що і порядок народження, і особистість є незалежними предикторами творчих здібностей у житті.

Зігмунд Фрейд, провідний психоаналітик, відкрив Едіпів комплекс. Він зрозумів, що діти, будучи дорослими, також відчувають сексуальні почуття. Коли Фрейд розкопав свої дитячі спогади, він сформував загальну теорію, яку назвав Едіповим комплексом. Ця теорія бере свій початок із фалічного періоду у дитини, заснованого на її агресії по відношенню до батьків. Це джерело всієї психологічної структури.

Він припустив, що зовнішня поведінка всіх людей доводить існування комплексу. Афроз написав статтю, у якій спробував виявити вплив комплексу Едіпова на зовнішню поведінку людини. Він проаналізував результати тестів, проведених на випадковій вибірці з кількох чоловіків та жінок. Фрейд описав чотири типи змін комплексу. До них відносяться соціалізований, антисоціалізований, частково репресований та аномально соціалізований тип.

Ця теорія викликала чимало критики з боку інших дослідників. Теорія здавалася спірною через велику увагу до сексуальності дитини як до її походження. Фрейд настільки щиро вірив у сексуальну основу комплексу, що одразу відмовився розглядати інші пояснення. Розглянувши результати опитування, автор дійшов висновку, що Едіпів комплекс є джерелом усіх позитивних та негативних емоцій.

Баумейстер, Дейл і Зоммер у 1998 році провели огляд літератури за різними статтями з теорії Фрейда про захисні механізми, що виявляються в окремих людей. Ухвалена стратегія залежить від особистості людини. Дослідники зосередили увагу на письменниках, які здійснювали збір та аналіз первинних даних у різних формах. Вони зосередилися на групах населення, які не мали особливих випадків, коли справа стосувалася захисту самооцінки від загроз, що не мали екстремального характеру.

Вони виявили, що люди дійсно демонструють заперечення, формування реакції, ізоляцію та знищення. Однак не було переконливих доказів того, що проєкція, сублимація та усунення використовувалися типами особистості як захисні механізми [16]. Це цікава сфера особистості, що надає поле для подальших досліджень. Було б цікаво дізнатися, чому деякі особи віддали перевагу одному типу захисного механізму іншому.

Двік у 2008 році цікавився тим, чи можуть переконання людини змінити її чи її особу. Він вважав, що необхідно проводити більше досліджень переконань, оскільки особистість людей змінюється щоразу, коли вони набувають нових переконань.

Проаналізовані тематичні дослідження показали, що люди, які були відкриті для змін та набуття нових переконань, краще справлялися з життям, коли стикалися з проблемами. Набуття здібності до навчання зробило їх адаптивними, підвищивши їхню мімікрію у житті. Все, що їм потрібно було зробити, це змінити свої переконання. Ті, хто був жорстким чи фіксованим, коли стикався із проблемами, були демотивовані.

Прийняття чи неприйняття людьми змушувало людей поводитися певним чином. Якби людина вірила, що її відкинуто, вона була б невпевнена в собі і мала б тендітні стосунки. Люди, які знали, що їх прийняли, були впевненішими в собі, демонстрували міцніші стосунки та високий ступінь впевненості. Якби очікування прийняття чи відхилення змінилися, це призвело б до глибоких змін у іншій особистості. Якби людина знала, що її прийняли, вона була б більш упевнена в собі навіть перед труднощами.

Зростає інтерес до створення синтетичних агентів, які є ефективними як людські агенти. Це вимагатиме великого програмування для створення таких штучних агентів, які діятимуть як природні агенти. Вчені-біхевіористи повинні розробити коди для системи. Вони не можуть собі дозволити виступати як консультанти.

Декодування особистісних якостей в поведінку агентів, що відчутно, з використанням доступної сучасної структури програмування виявилось складним завданням. Це пов'язано з вимогою такого рівня складності коду, який робить систему недоступною для вчених-біхевіористів.

Сімпкінс, Ісбель та Маркес припускають, що підхід до навчання з підкріпленням може вирішити цю проблему. Підхід навчання з підкріпленням намагається забезпечити синтетичних агентів людськими особистісними якостями та мотиваційними факторами.

Багатообіцяючим є створення системи, яка буде доступна вченим-біхевіористам і безпосередньо збільшить знання багатих агентів, одночасно мінімізуючи складність програмування. Важливо знайти спосіб вивести конкретну поведінку агента безпосередньо з психологічних моделей

особистості. Це бачення потребує подальшого вивчення, щоб втілити його в життя.

іннісно-смилова сфера особистості

Соціальні науки надають великого значення цінностям як конструкціям, які допомагають зрозуміти людські відносини, погляди, норми та поведінку. У 1950-х роках Олпорт вказував, що переважаючи цінності людини спрямовують її поведінку, тоді як пріоритети всередині цінностей впливають сприйняття реальності. У пізніший час ключову роль цінностей у наданні сенсу окремим вчинкам і створенні бачення світу підкреслювали Рокич [115; 116] і Шварц [121;122].

Якщо цінностям відводиться настільки велика роль світосприйнятті і детермінації поведінки людини, стає актуальним питання: які чинники визначають їх ієрархію? Те, що людина вважає цінною, є наслідком її вибору. Крім того, вибір цінностей зумовлений географічними, кліматичними, політичними, економічними, історичними та правовими змінними. Це залежить від культурних, інституційних та особистісних факторів. Взаємозв'язок між цінностями та особистісними якостями буде предметом емпіричного розгляду.

Особистість розуміється як характерні моделі думок, почуттів та дій, які призводять до певних способів взаємодії з навколишнім середовищем. Однією з концепцій особистості є теорія чорт. Риси – це «психологічні сутності, які можна вивести лише з поведінки та досвіду». Вони вважаються основними компонентами особистості, які формують характеристики людини. Вони служать для з'ясування закономірностей, що спостерігаються, і послідовності поведінки і відмінностей між людьми. Тоді як цінності найчастіше інтерпретуються як абстрактні концепції чи переконання (когнітивна структура), які належать до кращих кінцевих станів існування чи способів поведінки. Вони організовані за шкалою їх відносної важливості та

трансцендентні стосовно ситуації. Вони визначають оцінку та вибір конкретної поведінки. Якщо цінності перебувають у протиріччі, людина схильна поводитися відповідно до тих, хто посідає вищу становище у ієрархії. Які подібності та відмінності між рисами особистості та цінностями? Чи пов'язані вони один з одним і як вони пов'язані?

На думку Доллінгера та інших особистісні риси та цінності виявляються у функціонуванні людини у багатьох ситуаціях протягом усього життя. Цей факт лежить в основі очікувань про їхню взаємну залежність. Обидва конструкти схожі в тому сенсі, що вони спрямовують появу стійких відмінностей у поведінці людини, хоча особистість впливає на поведінку не так сильно, як цінності [40].

Між цими двома конструкціями існує набагато більше відмінностей. Риси особистості – це стійкі схильності; вони описують «які люди є» і не завжди пов'язані з збудженням мотиваційної напруги. Цінності також стабільні, але вони визначають, яких цілей люди хочуть досягти і яку поведінку вважають доцільною. Отже, чітко підкреслюється мотиваційний аспект. Риси особистості визначають поведінку, але є її стандартом. Скоріше вони пов'язані з природною схильністю до певного типу реакції. Цінності, з іншого боку, забезпечують стандарти у виборі поведінки. Люди можуть пояснити свою поведінку, посилаючись як на риси характеру, так і на цінності, але цінності містять оцінний компонент. Отже, вони, а не риси характеру, служать для оцінки та виправдання своєї поведінки та поведінки інших. Цінності включають конфліктний елемент, тобто, одні реалізуються за рахунок інших, а властивості особистості на такій основі не організуються, наприклад, можна одночасно виражати екстраверсію та поступливість. Це з тим, що цінності різняться по важливості, тобто. відносної переваги один одного всередині системи, тоді як особистісні риси різняться за інтенсивністю та частотою прояву. Без створення системи риси може бути незалежні один від одного. Спосіб виміру цих двох конструктів також різний: цінності наголошують на важливості кожного з них для Самості, особистісні якості враховують

переконання про себе. У цьому риси характеру може бути позитивними і негативними, цінності – як бажані стану – лише позитивними.

Риси особистості вважаються скоріше вродженими конструкціями. Цінності, з іншого боку, мають набутий характер, тобто. вони є переконаннями, які відображають адаптацію людини до потреб, прийнятих суспільством. Як вказують Паркс і Гуей [96], люди поведуться екстравертно (особисто), оскільки екстравертність є частиною їхньої природи. Людина веде себе чесно (цінно), тому що він чи вона усвідомили, що чесність важлива. Однак пропорції генетичного, культурного та екологічного в обох конструкціях не повністю визначені. Більше того, система цінностей відносно динамічніша, ніж особистісні якості. Це може змінитися, коли людина адаптується до нового середовища. Риси особистості характеризуються більшою стійкістю протягом життя, про що свідчать високі – рівні 0,98 – коефіцієнти стійкості.

Однак на практиці буває складно провести різницю між аналізованими конструкціями. Роккас та інших вказують, що одні й самі терміни можуть ставитися як до рис особистості, і до цінностей. Наприклад, «компетентність» може відноситися до «компетентності» (характеристика), а також до переконання, що прагнення до компетентності та її подання важливі (цінність). Однак не завжди той, хто має компетенцію у певній галузі, перекоаний, що це цінність. Іноді також буває, що компетентність цінується, не маючи її в жодній галузі функціонування [113].

У теоретичних міркуваннях переважає думка, що риси особистості і цінності є дві окремі конструкції, які інтерактивно впливають поведінка. Однак це не означає, що вони не корелюють один з одним. Результати дослідження Олеся вказують на змістовну сумісність властивостей особистості (які діагностуються за допомогою опитувальника 16 особистісних факторів Кеттелла) з ціннісними перевагами [99]. Автор зауважив, що особливо високо ухвалюються цінності, які людина може відносно легко реалізувати, оскільки вони відповідають особистісним якостям. Ця

закономірність була підтверджена й інших дослідженнях. Вони показали, наприклад, що екстраверсія (виміряна за допомогою особистісного тесту Айзенка) пов'язана з більш високою перевагою цінностей, пов'язаних з контактами з іншими людьми, інтелект – з більш високою перевагою когнітивних цінностей (дослідження включено дослідження цінностей Рокіча). Також Більські і Шварц [15] описали важливі зв'язки між рисами особистості (екстраверсія та емоційність, що діагностуються за допомогою Фрайбурзького опитувальника особистості) і ціннісними перевагами (опитування цінностей Рокіча).

Відносно велика кількість досліджень з виявленої проблеми посиляється на теорію «Великої п'ятірки» та використовує п'ятифакторний опитувальник Кости та Маккрея NEO-PI або NEO-FFI. Вони діагностують п'ять основних рис особистості: нейротизм (емоційна стійкість-нестабільність), екстраверсія (якість та інтенсивність людських взаємодій), відкритість досвіду (пошук нового досвіду для себе), доброзичливість (міжособистісні відносини у вимірі співчуття-ворожості) та сумлінність. (організованість особистості, наполегливість та мотивованість у досягненні мети). Метааналіз результатів, проведений Парксом-Ледуком та співавт. спочатку на основі одинадцяти [96], а потім шістдесяти досліджень, підтвердив теоретичні припущення щодо зв'язку між вищезгаданими особистісними рисами та цінностями. Цінності були діагностовані з використанням дослідження цінностей Шварца та включали посилення на модель, створену цим автором, так звану модель цінностей. Відповідно до цієї моделі цінності та визначені на їх основі типи можуть розташовуватися у двох біполярних вимірах:

- консерватизм – відкритість до змін;
- самовдосконалення – самоперевершення.

Перше з цих вимірів відображає конфлікт між прагненням до стабільності та культивуванням традицій (покірне самообмеження) та прагненням до змін та високою цінністю автономії, що виявляється в незалежності мислення та дій. Друге вимір відбиває конфлікт між концентрацією уваги собі і

концентрацією уваги інших. Концентрація у собі пов'язані з саморекламою, прагненням домінування і орієнтацією своєї діяльності в особистий успіх. Зосередження уваги на інших вимагає відмови від егоцентричної точки зору, прийняття до уваги благополуччя іншої людини та сприяння її благополуччю.

Два описаних вище вимірювання включають певні типи цінностей. Таким чином, «універсалізм» і «доброзичливість» є компонентами виміру «самоперебування», тоді як «влада» та «досягнення» становлять вимір «самовдосконалення». Вимірювання «консерватизм» включає «традиції», «конформність» і «безпека», тоді як «відкритість до змін» включає в себе «стимулювання» і «самоврядування». «Гедонізм» належить двом вимірам: «відкритість до змін» та «самовдосконалення».

У світлі метааналізу, проведеного Парксом-Ледуком та ін., [96] цінності найчастіше і найбільш сильно корелювали з двома рисами: відкритістю досвіду та приємністю. Риса відкритості досвіду позитивно пов'язана з такими типами цінностей: «самонаправленість», «стимулювання», «універсалізм», та негативно з такими типами цінностей: «традиція», «конформність» та «безпека». Позитивні коефіцієнти кореляції спостерігалися узгодженості з такими типами цінностей: «доброзичливість», «універсалізм», «конформність», «традиція», а негативний коефіцієнт кореляції — з цінностями типу «влада». На думку авторів, ці відносини відбивають сенс аналізованих конструктів. У контексті риси відкритості досвіду люди описуються як незалежні і орієнтовані він, цікаві до світу, творчі, відкриті новим ідеям і які прагнуть мудрості і розуміння світу. Він сумісний з типами цінностей «самонаправленість», «стимулювання» та «універсалізм». Поступливі люди доброзичливі, лояльні, співпрацюють, підтримують одне одного. Значимість цінностей «доброзичливість» і «універсалізм» навпаки пов'язана з переконаністю в тому, що люди прагнуть стати чесними, дружелюбними і чуйними. Цінності «конформізм» та «традиція» сприяють зниженню імпульсивності та полегшують життя суспільства. У разі сумлінності та екстраверсії спостерігалися слабші кореляції з цінностями.

Проте сумлінність позитивно пов'язана з типами цінностей: «конформність», «досягнення» та «безпека», а екстраверсія – з типами цінностей: «стимулювання», «досягнення», «влада» та «гедонізм». Невротизм виявився рисою, що слабо пов'язана з цінностями.

Паркс-Ледук та ін. [96] помітили, що «сила відносин між рисами і цінностями також має певною мірою визначатися подібністю змісту при порівнянні кожної риси з кожною цінністю». Понад те, вони стверджували, що риси, засновані на когнітивних здібностях, тісно пов'язані з цінностями, а риси, засновані на емоціях, менш пов'язані з цінностями. Аналогічна думка була представлена Гранвіст [58]: особистісна риса відкритість досвіду (когнітивніша) демонструє сильніший зв'язок з цінностями, ніж невротизм (більш емоційний).

Описані вище результати загалом узгоджуються з емпіричними даними роботи Роккаса та співавторів [113], які використовувалися для визначення сумісності особистісних якостей та ціннісних типів. Проте у ряді випадків автори не спостерігали сумісності. Це виявилось, наприклад, щодо риси відкритості досвіду та цінності «влада». Дослідження Роккаса та ін. проводилося в Ізраїлі, але було відтворено і в інших країнах, наприклад, у Швеції. Гранквіст і Кайоніус стверджують, що «риса та цінності є різними конструкціями і що їхні стосунки однакові у двох географічних точках і студентських когортах» [58].

Відсутність змістовної узгодженості між рисами особистості та цінностями було раніше виявлено у дослідженні, проведеному Фернхемом, до якого було включено особистісний тест Айзенка. Автор вказував, що людина може дотримуватися і тих цінностей, які вона не здатна через свої індивідуальні особливості реалізувати. Наприклад, емоційно нестійка людина вважає важливою цінністю «внутрішню гармонію», людина з низькою самооцінкою – «соціальне визнання». На думку Адлера, іноді люди можуть дотримуватися цінностей, протилежних їх особистісним якостям, компенсуючи останні. Сароглу і Муньос-Гарсія [117] помітили, що асоціації

між цінностями особистості зазвичай скромні. Однією з причин цієї невідповідності, на їхню думку, може бути той факт, що люди не завжди дотримуються цінностей, які відповідають тому, ким вони є.

Для всебічного опису особистості потрібно щось більше, ніж три (теорія особистості Айзенка) або п'ять факторів (теорія особистості Кости і Маккрея). Інші риси особистості та їх зв'язок з цінностями також були цікавою областю дослідження. Балліет та ін. [13] проаналізували емпатію. Підтвердилася гіпотеза у тому, що це риса найбільш позитивно корелює з ціннісним типом «доброзичливість», що має чітке теоретичне обґрунтування. Проте гіпотеза у тому, що емпатія найбільш негативно корелює з ціннісним типом «досягнення», не підтвердилася. Такі кореляції спостерігалися значення «потужності». Загалом картина кореляції між емпатією та десятьма типами цінностей із моделі Шварца відповідала передбаченням. Взаємозв'язок між емоційною емпатією та цінностями також досліджували Міірі та інші [95] Їхня робота призвела до підтвердження гіпотези про те, що ця риса позитивно корелює з типом цінностей «доброзичливість» та «універсалізм» як тими, реалізація яких висловлює турботу про благополуччя людей у безпосередній близькості та людей «в спільний". Пізніше автор вказував на зв'язок між цінностями і різними аспектами емпатії, розглядаючи їх як предиктори рівня розвитку моральних суджень (когнітивний підхід Кольберга). і негативно – із цінностями самовдосконалення. Сілфвер та ін. [124] звернули увагу на роль таких емоцій, як співчуття, вина та сором. Вони припустили, що моральні емоції та моральні цінності пов'язані між собою, а опис цих відносин допоможе зрозуміти мотивацію. Виявилось, що вина позитивно корелює з такими типами цінностей, як «універсалізм», «доброзичливість», «традиція», «конформізм» та негативно з типами цінностей: «влада», «гедонізм», «стимулювання» та «автономія». ». Відносини з двома компонентами емпатії були схожими: емпатична стурбованість та прийняття перспективи. Сором і особистий дистрес (особистий дистрес - третій компонент емпатії) були пов'язані з цінностями. У цілому нині, цінності, що належать вимірам

«самовласність» і «консерватизм», пов'язані з просоціальними тенденціями, тоді як цінності, що належать вимірам «самовдосконалення» і «відкритості досвіду», пов'язані (порівн. описана вище циркумплексна модель цінностей Шварца).

Аналіз зазначених залежностей призводить до питання механізму, завдяки якому виникають специфічні відносини між особистісними якостями і цінностями. Пояснення цього механізму дозволяє більш комплексно зрозуміти людину.

Відповідно до припущень когнітивної Я-концепції, людина здійснює ментальну саморепрезентацію. Це призводить до створення багатих та різноманітних компонентів знань. Прикладами таких компонентів є переконання конкретних атрибутів, тобто. фізичні характеристики, риси особистості, мислення, почуття, а також про ролі, стандарти, цінності, особисті цілі, відносини з іншими людьми. Вони становлять зміст самооцінки. Відносини між цими конструктами формуються у процесі життя: у міру набуття здатності аналізувати себе конструкція Я-концепції стає дедалі чіткіше і впевнено певною, внутрішньо послідовною та стійкою у часі. Так звана "ясність Я-концепції" належить до класу конструктів, які фокусуються на структурних аспектах Я-концепції (як організовані компоненти знань або конкретні переконання в собі). Крочетті та Ван Діак зробили огляд літератури та результатів досліджень, проведених багатьма авторами. Вони стверджували, що високий рівень ясності самооцінки позитивно пов'язані з сприйняттям сенсу життя та впливає баланс. Це також показник здорового саморозвитку та психосоціальної адаптації [30].

Слід зазначити, що Самість як психологічний конструкт включає, серед іншого, саморепрезентацію своїх якостей особистості та ієрархію цінностей. У тих самих людей інформація, що міститься в когнітивних схемах «рис особистості» і «цінності», має бути пов'язана особливо міцно, оскільки є важливим аспектом Я-концепції. Механізм, що лежить в основі цих відносин, ґрунтується на мотивації підтримки самооцінки (прагненні до позитивного Я).

Виявляється, люди з високим почуттям цінностей добре формулюють переконання про Самості і таким чином характеризуються високим рівнем ясності Я-концепції. Навпаки, для людей з низькою самооцінкою характерний відносно вищий рівень невизначеності, нестабільності та непостійності. Відмінності у самооцінці пов'язані, зокрема, зі ступенем конкретизації відносин між різними елементами знань, які у Я-концепції. Безперечно, самооцінку не слід розглядати як єдине уявне уявлення самооцінки людини.

Якщо між рисами особистості та цінностями (тобто двома важливими компонентами знань про Самості) існує відповідність заслуг, то шанси на реалізацію цих цінностей зростають. Наприклад, "захоплююче життя" швидше зможе реалізувати екстраверт, ніж інтроверт. Поведінка, відповідне прийняття цінностям, своєю чергою, сприяє зміцненню самооцінки. Організація знання Самості, коли він виявляється прийняття цінностей, суперечать особистісним якостям, може призвести до низької самооцінки. Відсутність сумісності між цими конструктами суттєво обмежує можливість досягнення того, що вважається цінним з аксіологічного погляду. Такі залежності найчастіше виникають у разі цінностей, реалізація яких залежить від задоволення важливих потреб, наприклад, потреб у безпеці. Депривація цих потреб проявляється у формі так званої «нецінності». П. Олесь показав, що люди з емоційною дезінтеграцією, сильнішою схильністю до звинувачення та великою внутрішньою напругою високо цінують цінність «внутрішньої гармонії» [99]. Автор робить спробу охарактеризувати системи цінностей у тих особистісних змінних, тобто. емпатії, доброзичливості, директивності та макіавеллізму. Авторів особливо цікавив ступінь інтеграції цих конструкцій. Беручи до уваги, що як риси особистості, і цінності організовані в Я-концепції, слід очікувати виявлення безлічі логічних зв'язків з-поміж них. Щоб вирішити цю проблему, необхідно охарактеризувати риси особистості, щоб виявити схожість у змісті конкретних рис та цінностей.

Емпатія трактується як багатовимірний за своєю природою конструкт, що містить як емоційний, так і когнітивний компоненти. Емоційні компоненти

виражаються в емпатичній стурбованості, що призводить до концентрації на нещастя іншої людини та спробах відновити свій добробут, і в особистісному дистресі, який, у свою чергу, орієнтований на Самість і приносить полегшення власних страждань. Схильність відчувати емпатичну стурбованість і особистий стрес концептуалізується як риси особистості. Тим не менш, перше призводить до постійної альтруїстичної мотивації, що підвищує соціальну компетентність, а друге - до постійної егоїстичної мотивації, що знижує ці компетенції. Когнітивний компонент емпатії, що визначається як прийняття точки зору, відноситься до здатності бачити світ очима іншої людини, уявляти, що вона відчуває в конкретній ситуації. Диспозиційно обумовлена тенденція до прийняття погляду дозволяє генерувати емпатичні емоції, які, своєю чергою, спрямовують потребу у допомоги.

Емпатія виникає на ранніх етапах онтогенетичного розвитку (вже у немовляти може виявлятися інстинктивна допомога в чужій біді) та обумовлена генетичними факторами та дитячим досвідом. Успадковуються лише афективні компоненти емпатії: схильність відчувати емпатичну стурбованість та особистий дистрес. Як зазначив Айзенберг та ін. показано, що індивідуальні відмінності емпатичних тенденцій визначаються емоційною чутливістю та реактивністю, які, у свою чергу, пов'язані зі спадковими (значною мірою) особливостями темпераменту. Темперамент визначає диспозиційну емоційну емпатію, але з здатність приймати думку. У розвитку емпатії важлива історія дитячо-батьківських відносин. Діти навчаються співчуття та просоціальних реакцій, спостерігаючи за емоціями своїх батьків. Ранній досвід, включаючи прихильність немовлят до своїх батьків, дозволяє перенести почуття та очікування на пізніші соціальні відносини.

Дослідження просоціальної поведінки призвели до формулювання гіпотези емпатії-альтруїзму. Емпатичні люди частіше пропонують допомогу (і ця допомога безкорислива, мотивована турботою про благополуччя іншої людини, «делікатніша і менш примхлива») і менш схильні виявляти агресію чи іншу антисоціальну поведінку, а також демонструвати підвищений інтерес

до співпраці в конфліктних ситуаціях. Емпатичні люди більш тактовні, краще спілкуються з іншими, виявляють толерантність до різних соціальних груп, більш позитивно бачать інших і виражають симпатію до соціального середовища. Емпатія у контексті моральних принципів – тобто. турботи та справедливості – і аналізується у процесі морального розвитку.

Доброзичливість - одна з характеристик, включених у п'ятифакторну модель особистості. За припущеннями Кости та Маккрея, ці риси визначають існування індивідуальних відмінностей між людьми. Вони багато в чому біологічні (значною мірою спадкові), відносно незмінні (стабільні протягом усього життя) та універсальні (подібні риси зустрічаються у різних культурах та мовах). Вони впливають на життя людини, спрямовуючи сприйняття, мислення, почуття і поведінку [29].

Доброзичливість стосується риси міжособистісних відносин людини на континуумі від співчуття до антагонізму у думках, почуттях та діях. Ті, хто досягає високих показників доброзичливості, як правило, хороші, послужливі, доброзичливі, делікатні, ніжні, скромні, прямолінійні, готові поступитися і співпрацювати. Їм властиві довіра та чуйність до інших людей, турбота про їхні інтереси та альтруїстичне ставлення.

Результати емпіричних досліджень свідчать про те, що люди з високим рівнем приємності, порівняно з людьми з низьким рівнем приємності, більш позитивно ставляться до людей і мають більш позитивну думку про своїх партнерів щодо взаємодії, коли йдеться про експериментальні ситуації, демонструють менший рівень упереджень . (наприклад, людям, які страждають на ожиріння) і негативно оцінювати такі упередження. Їм властива емпатія, вважають себе більш схожими інших і здатні конструктивно вирішувати конфлікти. Вони частіше пропонують допомогу (незалежно від інтенсивності викликаного під час дослідження співпереживання), і цей факт меншою мірою залежить від їхньої спорідненості. У цілому нині приємність пов'язані з прагненням належати іншим, вона впливає мотивацію і стратегії поведінки у різних соціальних ситуаціях.

Доброзичливість грає роль регулюванні негативних емоцій, особливо у ситуаціях небезпеки. Вищі його показники пов'язані з меншою ймовірністю появи депресивних симптомів та нижчим рівнем гніву та агресії (і насамперед прямої агресії). Це допомагає підтримувати позитивні міжособистісні стосунки та усувати міжособистісні конфлікти. Встановлено, що доброзичливість суттєво пов'язана з емпатією, дозволяє не тільки прогнозувати просоціальні установки, але також пов'язана з трудовою етикою і, що цікавіше, з досягненнями у навчанні.

Концепція директивності виходить із інтересу до проблеми авторитаризму. Рей стверджує, що слід розрізняти поняття «авторитарні установки» (установка, що характеризується повагою до влади) та «авторитарна особистість» (характеристика особистості, пов'язана зі схильністю до домінування над іншими). Останній термін пов'язані з «директивністю» і, на думку автора, ці терміни можна використовувати як синоніми [107;108;109;110].

Спрямованість – за Реєм – це риса особистості, що зводиться до нав'язування своєї волі людям і отримання таким чином переваги над ними. У її основі лежить віра у правоту своєї поведінки (впевненість у собі). Конститутивною рисою директивності є агресивне домінування. Домінуючи у соціальному середовищі, такі люди схильні руйнувати позитивні міжособистісні стосунки [107;108;109;110].

Орієнтація на домінування означає ступінь, у якому людина бажає перевершити інших (індивідуальне вимір) чи ступінь, у якій людина бажає, щоб його група перевершила інших (соціальний вимір). Така ієрархія прийнята серед людей, чії цінності відповідають принципу «найкращі люди заслуговують на більше». Люди зі схильністю до домінування виявляють ворожість, більш схильні до стереотипів і забобонів, мають меншу толерантність до двозначності, тобто погано реагують на незрозумілі ситуації. Водночас вони виступають за агресивне вирішення міжнародних конфліктів та великі військові витрати. Вищий рівень орієнтації на домінування був

виявлений у феміністок, ніж у нефеміністок, у чоловіків, ніж у жінок (у всіх соціальних верствах і всіх культурах), у освічених людей з вищим соціальним статусом та високо мотивованих. у своїх досягненнях. Схильність до домінування негативно корелює з масштабом соціального схвалення та масштабом соціалізації. З іншого боку, дослідження спрямованості та системи цінностей (в межах Шелера) показують, що висока інтенсивність спрямованості поєднується з більш високою перевагою цінностей задоволення та меншою перевагою цінностей духу та цінностей святості.

Функціонування людей із високим ступенем спрямованості має певні наслідки у міжособистісному вимірі. Домінування та агресія – як можна подумати – обмежують або навіть пригнічують людські прагнення до суспільства, засновані на рівності, де важливими елементами стають розуміння та прийняття інших людей, а також прагнення діяти заради їх вигоди (просоціальна поведінка). Він має менше шансів побудувати тісні емоційні зв'язки, пов'язані з дружбою, любов'ю і прихильністю.

Макіавеллізм - одна з трьох рис, поряд з нарцисизмом і психопатією, що становлять темну тріаду особистості. Цей термін став синонімом хитрості, брехливості, брехні та дворушництва. Макіавелісти вважають, що іншими слід маніпулювати, і вірять у ефективність такого лікування. Вони націлені перш за все на успіх, успіх, що дозволяє завоювати престиж і представити нарцисичну велич, виявляючи як перевагу і зарозумілість, так і потребу в титулі. Досягнення розглядаються переважно в індивідуальному та матеріальному плані. Макіавеллізм пов'язаний із прагненням до прояву влади та потребою в домінуванні.

Специфіка цього особистості відбивається як і афективної, і у когнітивної сфері. Міжособистісні стосунки не викликають адекватних емоцій щодо змісту та інтенсивності. Позитивні емоції рідкісні, тоді як переважає байдужість і навіть емоційна прохолода. Макіавелісти не орієнтовані на спільноту і зберігають дистанційне ставлення до інших. Було виявлено, що вони експлуатують групи та згодом залишають їх, щоб уникнути відплати. Для

них характерна здатність ефективно розшифровувати емоційні стани інших людей, але це не має емпатичних або децентралізуючих наслідків: Макіавеллістська «грубість» проявляється у зниженій здатності до співчуття та нездатності прийняти чужу точку зору. Люди сприймаються ними підозріло та цинічно як слабкі, ненадійні та схильні до зради.

Такі макіавеллістські риси, як стійкість до зовнішніх впливів та емоційна холонокровність, сприяють раціональності та безпрецедентному когнітивному контролю над навколишнім середовищем. Макіавеллісти міцно утвердилися насправді і рідко виявляють ознаки дезорганізації. Заслуговує на увагу та їх пізнавальна ефективність, що виявляється концентрацією уваги, точністю сприйняття, здатністю обробляти та використовувати інформацію. Ефективні комбінації інформаційних процесів визначають розумну та адекватну поведінку.

Подані вище властивості стимулюють потребу в успіху та зумовлюють її реалізацію. Безсумнівно, успіх досяжний, коли враховується точка зору іншу людину, а розглядається з погляду її корисності задля досягнення своєї мети. Що потенційно може захистити інших людей від зловживань та маніпуляцій, то це моральні цінності, оскільки їхня функція — враховувати позаособистісне благо. Макіавеллісти реалізують моральні цінності вибірково, поки вони не торкаються їхніх власних інтересів. Вони часто порушують переважаючі норми і у своєму мисленні та вчинках демонструють байдужість до загальноприйнятої моралі. Прагнення успіху відіграє важливу роль, і питання про те, як досягти цілей, здається, не має великого значення. У наведених вище уривках представлені показники чотирьох характеристик особистості. Як бачимо, вони грають роль визначенні відносин між «Я» та іншими. Два з них – емпатія та доброзичливість – лежать в основі побудови зрілих міжособистісних відносин та формування позитивних поведінкових намірів. Вони заохочують просоціальну поведінку, спрямовану на благополуччя інших людей, а також придушення антисоціальної поведінки, спрямованої проти довкілля. Для двох інших рис – директивності та макіавеллізму – характерне

зосередження уваги на своїй особистості, переслідування своїх особистих інтересів, не дивлячись на добробут інших людей і навіть всупереч їхньому благу. Цінності також класифікуються за критерієм "сприяння благополуччю інших людей - сприяння власному благополуччю". Тоді можна описати їхню диференціацію у вимірі алоцентризму – ідіоцентризму. Цей вимір ідентичний виміру колективізм-індивідуалізм, де у першому випадку диференціація аналізується лише на рівні особистості, у другий випадок – лише на рівні культур. Алоцентричні цінності фокусують увагу на міжособистісних відносинах і морально значущі. Вони пов'язані з турботою про інших, прагненням до співпраці, рівності та чесності. Ідіоцентричні цінності, навпаки, сприяють особистим досягненням і виявляються у схильності до конкуренції. Вони пов'язані, з одного боку, з незалежністю та гедоністичним прагненням, а з іншого – з інтересом до миру та потребою у пізнавальному розвитку.

Проведені багаточисленні дослідження вище аналіз доводять до висновку, що риси особистості, що розглядаються, вступають у численні, але в той же час співзвучні відносини з ціннісними перевагами. Слід зазначити, що в системі цінностей емпатичних та поступливих людей виявляється алоцентрична спрямованість, що визначає схильність до відмови від власної точки зору. Ці цінності відображають потребу в інтеграції та гармонійних відносинах між людьми, заохочують соціальну чуйність, доброзичливість, примирення, обмеження власних бажань та облік потреб інших, спрямовують альтруїзм та гуманізм. При цьому чим вища емпатія та доброзичливість, тим менше значення надається ідіоцентричним цінностям. У системі цінностей директивних і макіавелістських людей, навпаки, виявляється ідіоцентрична спрямованість, що передбачає зосередженість на собі та своїх потребах, правах та здібностях. Існує позитивний зв'язок з гедоністичними та когнітивними цінностями, що відображає потребу в автономії, досягнення та домінування, і негативний зв'язок з алоцентричними цінностями. Таким чином, кожна риса особи має свій «ціннісний еквівалент».

З теоретичної точки зору представляється важливим визначити порядок появи аналізованих конструктів і встановити, які визначають, а які визначаються в процесі розвитку особистості. Можна припустити, що люди формують свої системи цінностей таким чином, щоб адаптувати їх до своїх особистісних якостей, до саморепрезентації, яку вони сформували у своїй свідомості. Цю думку, серед інших, представили Фернем і Бондом. Ці автори вважають, що риси первинні стосовно цінностям, і вказують на опосередковує роль потреб: індивідуальні відмінності схиляють людей до різних потреб, які впливають диференціацію прийняття цінностей. Таке пояснення здається ймовірним, якщо взяти до уваги біологічну основу рис та абстрактну природу цінностей. Створення концептуального подання цінності є відносно пізнім явищем в онтогенезі, оскільки необхідною умовою формування абстрактних понять є формальне мислення. При такому підході особисті якості, що «переживаються» індивідом, стають одним з факторів, що впливають на організацію цінностей усередині системи. Вони біологічні і, отже, первинні. Інше пояснення причинно-наслідкових зв'язків у розвитку конструкцій було запропоновано Рокас та інші [113]. Вони звернули увагу на культурні детермінанти систем цінностей і підкреслили їх вплив на формування особистісних якостей: ціннісні переваги викликають поведінку, що відповідає цінностям, і на основі поведінки людина може зробити висновок про свої риси. Це також пояснює, чому алоцентрики існують у колективних культурах, а ідіоцентрики – в індивідуалістичних культурах. Взаємозв'язок між рисами особистості та цінностями можна пояснити і «сторонніми» факторами, наприклад, уродженим темпераментом, що визначає паралельний розвиток обох конструктів.

Наведені вище пояснення не суперечать одне одному, а скоріше доповнюють одне одного. Той факт, що біологічні характеристики визначають розвиток систем цінностей, означає, що система цінностей незалежна від соціальних, зокрема культурних, впливів. З іншого боку, те що, що риси характеру визначають розвиток системи цінностей, значить, що система

цінностей неспроможна сприяти модифікації чорт особистості. Обидва ці конструкти також можуть ґрунтуватися на темпераментних детермінантах і вступати у взаємини при їх створенні. Також можливо, що інші змінні – наприклад потреби – опосередковують встановлення зв'язку між особистістю та цінностями, а також обома конструктами – як зазначав Паркс-Ледук [96] - одночасно впливають на мотивацію і є предикторами поведінки. Хоча риси та цінності особистості стабільні, можлива зміна перших робить більший вплив на останні, ніж навпаки.

Опис природи та того, як пов'язані риси та цінності, полегшує розуміння основних аспектів людського функціонування. Це також може допомогти пояснити людську інакшість та зменшити помилки у прогнозуванні поведінки. При цьому здається переконливим слідувати інтерпретації, яка передбачає, що в основі встановлених відносин лежить психологічний механізм, що сприяє розвитку Самості в суб'єктивно позитивних категоріях. Відмінності ступеня позитивної самооцінки пов'язані (крім іншого) зі здатністю організовувати різні елементи знань про Я на основі змістовної послідовності. У той самий час позитивний образ Самості підтримується з допомогою дій відповідно до цінностями у різних ситуаціях й у час. Відповідність поведінки цінностям обумовлено багатьма чинниками. Однак це здається більш вірогідним, коли риси особистості сприяють поведінковому вираженню цінностей.

Наведений вище аналіз також свідчить про деякі обмеження у формуванні систем цінностей у процесі соціалізації. Особистість може проводити розвиток системи цінностей у процесі набуття соціального досвіду. Наприклад, емпатична дитина може цінувати «корисність» більше, ніж цінність «здатності», хоча батьки постійно наголошували на важливості останнього. Це тому, що цінність «допомоги» відповідає особистісній межі емпатії. З іншого боку, цінності можуть пом'якшувати прояв особистісних якостей у поведінці. Наприклад, якщо хтось безтурботний, він може поводитися інакше, коли створює сім'ю. Занепокоєність цим пов'язана із цінністю «сімейної безпеки». У цілому нині ціннісне поведінка підлягає більшому когнітивному контролю.

Таким чином, людина може бути схильною до егоїзму (характеристика), але егоїзм не обов'язково повинен бути постійним визначальним фактором його функціонування.

собистісні особливості сучасної молоді

Зараз молодь, яка отримує вищу освіту, більше, ніж будь-коли раніше, стикається зі складними викликами. При цьому стадія розуміється як період переходу від залежності від дитинства до дорослого життя, багато хто провалив іспит на незалежність у дорослому віці. Це проявилось не лише в середовищі, в якому вони живуть, але й у різних ситуаціях, у яких молодь демонструє компромісну особистість, антигромадська поведінка, поганий характер і, перш за все, безвідповідальність, навіть якщо вони отримали освіту до рівня, на якому вони дозріли закінчити навчання або навіть вже служать суспільству.

Проте молодь має пам'ятати, що мати гарний характер сама по собі є багатством, а бути бідним означає покладатися на людей, яким наплювати на вас, або злитися на вас просто за те, що ви ходите, або здивовано виявити, що ви насправді не дурний і ледачий.

Це основи успіху. Таким чином, хоча вік є найпростішим способом визначити цю групу, особливо у зв'язку з освітою та працевлаштуванням, молодь часто називають особою у віці від закінчення обов'язкової освіти до знаходження своєї першої роботи.

У контексті цієї бакалаврської роботи особистість може бути описана, як відносно стабільний набір характеристик, схильностей і темпераментів, які були сформовані спадковістю та соціальними, культурними та екологічними факторами. Ці риси визначають те, як індивіди взаємодіють з різними людьми та реагують на них і ситуації. Вважається, що деякі аспекти особистості є результатом природи.

Це риси, з якими ми народжуємося і які набуваємо через спадковість. Інші характеристики нашої особистості вважаються результатом нашого оточення. Це фактори, які ми отримуємо через контакт з людьми та подіями в наше життя

Важливо відзначити, що кожен з індивідів має унікальну особистість, яка відрізняє нас від інших людей. Таким чином, розуміння чиєїсь особистості дає нам підказки про те, як ця людина, ймовірно, діятиме та почуватиметься в різних ситуаціях.

З іншого боку, характер також визначається різними способами. Характер — це вікно в особистість, сукупність установок, цінностей, етичних міркувань і моделей поведінки, які представляють те, у що люди вірять і цінують, як вони думають і що роблять.

Коли говорять, що хтось має «характер», це означає, що така особа демонструє чудові риси як в інтелектуальному, так і в поведінковому аспектах суспільного та приватного життя та діє з чесністю у цій поведінці та відповідає цінностям і переконанням. Люди з гарним характером працюють на суспільне благо, чесно та особисто відповідально, що відображає їхнє глибоке розуміння етичної відповідальності перед собою та перед громадою.

Тому дослідники підкреслюють, що характер охоплює свободу волі, ставлення, поведінку, схильності, мислення, особистість, темперамент, цінності та соціальні, а також емоційні навички. Характер, хоча іноді й наповнений негативним відтінком, є коротким терміном, який впізнають усі культури [19].

Таким чином, якості характеру визначаються як відмінні від навичок, які представляють здатність ефективно використовувати те, що людина знає. Навички вищого рівня, такі як 4 риси: творчості, критичного мислення, спілкування, співпраці, є важливими для отримання та застосування знання, а також для виконання роботи [19].

Тому на цьому етапі зазначається, що як особистість, так і характер є ключовими складовими розвитку людини, і це одна з основних вимог до

хороших батьківських звичок для педагогів [128]. Таблиці 1 і 2 нижче надають точну ілюстрацію того, що включає ключові риси особистості та якості гарного характеру відповідно.

Таблиця 1.1

Ключові риси особистості та їх детальне пояснення [57]

Риси	Пояснення
Відкритість	ступінь допитливості особи, оригінальності, інтелектуальності, творчості та відкритості до нових ідей
Свідомість	Організований, систематичний, пунктуальний, орієнтований на досягнення та надійний
Екстраверсія	Комунікабельний, балакучий, комунікабельний і любить бути в соціальних ситуаціях
Привітність	Привітний, толерантний, чуйний, довірливий, добрий і теплий
Невротизм	Тривожний, дратівливий, темпераментний і примхливий

Водночас характер — це якості, які допомагають людям виявляти сміливість, допитливість, стійкість, лідерство та етика серед інших. Детальний опис викладений у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2.

Демонстрація якостей і описових понять характеру [19]

Якості	Описові поняття
Уважність	Мудрість, самосвідомість, самоуправління, самоактуалізація, спостереження, рефлексія, свідомість, співчуття, вдячність, емпатія, турбота, зростання, бачення, проникливість, незворушність, щастя, присутність, автентичність, слухання, обмін, взаємозв'язок, взаємозалежність, єдність, прийняття, краса, чутливість, терпіння, спокій, рівновага, духовність,

	екзистенціальність, соціальна обізнаність, міжкультурна обізнаність тощо.
допитливість	Відвертість, дослідження, пристрасть, самоспрямування, мотивація, ініціатива, новаторство, ентузіазм, подив, вдячність, спонтанність тощо.
мужність	Хорообрість, рішучість, сила духу, впевненість, готовність до ризику, наполегливість, стійкість, запал, оптимізм, натхнення, енергія, бадьорість, завзяття, життєрадісність, гумор тощо.
Стійкість	Наполегливість, твердість, наполегливість, винахідливість, мужність, самодисципліна, зусилля, старанність, відданість справі, самоконтроль, самооцінка, впевненість, стабільність, здатність до адаптації, вирішення неоднозначності, гнучкість, зворотний зв'язок тощо.
Етика	Добротичливість, гуманність, чесність, повага, справедливість, справедливість, чесність, доброта, альтруїзм, інклюзивність, толерантність, прийняття, лояльність, чесність, правдивість, автентичність, щирість, надійність, порядність, уважність, прощення, чеснота, любов, готовність допомогти, щедрість, милосердя, відданість, приналежність, громадянська позиція, громадянство, рівність тощо.
Лідерство	Відповідальність, підзвітність, надійність, надійність, сумлінність, безкорисливість, скромність, скромність, навички стосунків, саморефлексія, натхнення, організованість, делегування, наставництво, відданість, героїзм, харизма, наслідування, залученість, наведення прикладу, цілеспрямованість, зосередженість, орієнтація на результат, точність, виконання тощо

Як зазначено в описі вище, щоб молодь мала відмінну особистість і характер, необхідно побудувати міцну основу цінностей [120;121;122]. Це, звісно, не тільки батьки, але й усі вихователі, які є на кожному рівні освіти. Сама особистість має три ключові детермінантні фактори:

1. Спадковість відноситься до тих факторів, які були визначені під час зачаття. Фізична будова, привабливість обличчя, стать, темперамент, м'язовий

склад і рефлексії, рівень енергії та біологічні ритми – це характеристики, які зазвичай вважаються, що на нього повністю чи суттєво вплинуло те, ким були ваші батьки, тобто їхній біологічний, фізіологічний та невід’ємний психологічний склад.

2. Навколишнє середовище - фактори середовища, які впливають на формування нашої особистості, це культура, в якій ми виховуємося, наші ранні умови, норми в нашій родині, друзях і соціальних групах, а також інші впливи, які ми зазнаємо.

3. Ситуація - третій фактор, ситуація, впливає на вплив спадковості та середовища на особистість. Хоча особистість людини загалом стабільна і послідовна, вона змінюється в різних ситуаціях. Різні вимоги різних ситуацій викликають різні аспекти особистості. Тому не слід аналізувати моделі особистості в ізоляції.

З наведених вище факторів зазначається, що особистість і характер є ключовими складовими поведінки. Поведінка - це те, як індивіди поведуть себе. Те, як вони діють. На поведінку індивіда впливають почуття, судження, переконання, мотивація, потреби, досвід і думки інших [69]. Моделі поведінки розвиваються через нашу реакцію на події та дії протягом певного періоду часу. Поведінка складається з чотирьох компонентів:

- Мотивація - прагнення виконувати одну дію замість іншої. Усвідомлення наших основних рушійних факторів, тих речей, які мотивують вас позитивно чи негативно, може допомогти вам зрозуміти коріння вашої поведінки та внести необхідні корективи, щоб змінити свою поведінку.

- Режим мислення - спосіб обробки різних вхідних даних, які отримує ваш мозок. Усвідомлення того, як ми сприймаємо та осмислюємо інформацію, може допомогти нам зрозуміти, як ми приймаємо судження або приймаємо рішення, які призводять до вибору однієї поведінки чи курсу дій замість іншого.

- Способи дій - порядок дій, який ми застосовуємо в даній ситуації. Усвідомлення того, як ми виражаємо нашу реакцію на речі, які відбуваються з

індивідами та навколо них, може допомогти зрозуміти альтернативи, доступні нам, коли виникають певні події.

- Способи взаємодії: спосіб, у який індивіди спілкуються та діляться ідеями, думками та почуттями з іншими. Усвідомлення того, як ми спілкуємося та працюємо з іншими, може допомогти нам зрозуміти, як наш бажаний стиль підходить до тих, з ким ми працюємо та живемо.

Темперамент і особистість юнака значною мірою біологічно закладені та передаються у спадок. З моменту народження очевидні відмінності особистості. Деякі новонароджені невибагливі, і доглядати за ними нескладно, тоді як інші метушливі, і їм важко догодити. Незважаючи на сильну генетичний зв'язок із характеристиками особистості, умовами навколишнього середовища, такими як стиль виховання батька та/або матері, може спонукати дітей зі схожими темпераментами діяти зовсім по-різному.

У 1970-х роках молодь, яка виросла в авторитетних, але організованих сім'ях чи оточенні з підтримкою батьків, мала високі стандарти та очікування. Вони постійно дотримувалися домашніх правил і дозволяли своїм дітям мати право голосу в домашніх справах, що допомагало їм нести відповідальність у майбутньому. Діти, які виховувалися в таких умовах, були добре пристосованими, задоволеними, симпатичними, впевненими в собі та енергійними. Крім того, учень початкової школи, чиї батьки пропагували любов, навички міжособистісного спілкування за суворим ісламським кодексом, наприклад, виховав дуже продуктивних дітей. Такій молоді було легше в школі, і її вважали компетентнішою або розумнішою за своїх однолітків. Навпаки, дитина, вихована жорстокими батьками або мамою чи татом, які безжально втручаються в кожен аспект життя, була більш схильною вороже ставитися до однолітків.

Щоб зрозуміти це, такі психологи, як Зімерман [142], задокументував численні дослідження впливу суспільства та культури на розвиток особистості. Їхній висновок полягав у тому, що практика виховання дітей формує розвиток особистості.

Самодисципліна; демонстрація наполегливої праці та відданості меті; регулювати себе для вдосконалення та утримуватися від неадекватної поведінки; належним чином контролювати свої слова, дії, імпульси та бажання; вибір утримання від дошлюбного сексу, наркотиків, алкоголю та інших шкідливих речовин і поведінки; і робити все можливе в будь-якій ситуації. Повага до колективу школи; високо поважати вчителів, адміністраторів та весь шкільний персонал і демонструвати словами та вчинками, що весь шкільний персонал заслуговує на ввічливе та належне шанобливе ставлення.

Відповідальність за безпеку в школі та/або університеті; допомога у створенні гармонійної атмосфери закладу, вільної від погроз, зброї та насильницької чи руйнівної поведінки; створення впорядкованого навчального середовища, в якому учні та шкільний персонал почувуються безпечно та захищено; і заохочення вирішення конфліктів і розбіжностей мирними засобами, включаючи посередництво однолітків.

Знехтувана роль педагогів Згідно з Лінкома [79], це дослідження пропонує відродити та зміцнити деякі конкретні ролі, якими знехтували педагоги. Вони включають в себе; (a) побудова спільноти чеснот; (b) розробка контекстної навчальної програми; (c) залучення адміністраторів та персоналу шкіл та університетів; (d) залучення батьків та; (e) залучення студентів.

Шлях уперед для розвитку особистості молоді для остаточного характеру Для того, щоб повернути втрачену відповідальність за формування характеру, якою знехтували, необхідно, щоб менеджери освіти розробили прагматичні стратегії, які могли б допомогти молоді стати майбутнім. Ось деякі стратегії, як допомогти педагогам у виконанні цього життєво важливого завдання;

Необхідно навчити, чому характер має значення. Хороший характер є ключем до самоповаги, заслужити повагу інших, до позитивних стосунків, до почуття задоволення, до досягнень, якими можна пишатися, до успіху в усіх сферах життя. Усі люди мають глибоке бажання бути щасливими. Педагоги повинні запропонувати молодим людям подумати про те, що веде до щастя, а

що ні. Якщо молодь не буде змушена серйозно задуматися над такими питаннями, багато хто прийме визначення щастя, яке дає медіакультура, як матеріальні зручності та задоволення, особливо сексуальне задоволення.

І якщо це стане їхнім визначенням щастя, вони не побачать сенсу розвивати такі якості характеру, як самовладання, жертівність і служіння. Слід нагадати молоді, що ніхто не може розвинути їхній характер. Важливо заохочувати молодих людей взяти на себе відповідальність за свій характер, допомагаючи їм зрозуміти, що вони насправді відповідають за те, якою людиною вони стали. Слід зазначити, що батьки та вчителі не можуть сформувати характер підлітка. Вони можуть навчити їх правильно від неправильного, подавати хороший приклад, встановлюйте та запроваджуйте правила та заохочуйте їх бути найкращими людьми, якими вони можуть бути, але вони не можуть проникнути всередину та вибудувати свій характер з них. Тому формування характеру — це внутрішня робота та відповідальність, яка триває все життя і відбувається поступово.

Слід нагадувати молоді створити свій характер за допомогою вибору, який вони роблять. Усі люди формують свої характери завдяки вибору, який вони роблять. Життя - це серія виборів, які людина змушена зробити. Вдалий вибір формує хороші звички та хороший характер. Поганий вибір створює погані звички та поганий характер. Отже, як люди можуть переконати молодь, що вони завжди відповідальні за свою долю? Відповідь полягає в тому, що це неможливо, і тому, чим більше молоді люди бачать, що роблять вибір самостійно під керівництвом батьків тощо, тим більша ймовірність, що вони візьмуть на себе відповідальність за свій вибір.

Слід нагадувати молоді вивчати людей з характером Педагоги та батьки можуть спонукати учнів думати про характер і характер, який вони хотіли б мати, познайомивши їх з людьми з характером, і прекрасним прикладом мусульман є Пророк (мир йому). Це можна зробити, попросивши їх прочитати короткий біографічний нарис, послухати оповідання або переглянути гарне відео про історичну чи сучасну особу, яка має загальне захоплення.

Педагоги припустили, що навчальні заклади можуть дозволити молодим людям поставити подібні запитання та почати ділитися своїми думками в атмосфері, яка поважає їхні запитання та їхні зусилля, щоб відповісти на них. Можливість сформулювати та обговорити питання, пов'язані з цими потребами розвитку, допомагає молодим людям осмислювати життя, справлятися з його труднощами та заручитися підтримкою однолітків і турботливих дорослих. У таких дискусіях вони часто відчують себе досить безпечно, щоб висловити свої віросповідання, що їм рідко подобається робити в публічному контексті.

Як батьки, так і вихователі нехтували відповідальністю за розвиток у молоді осмисленого характеру. Тому необхідно терміново відродити втрачену славу. Оскільки освітяни зосереджуються на навчанні та розвитку молоді в корисних громадян, важливо зосереджуватися не лише на тому, чого викладають на уроці, але й на тому, ким буде студент після закінчення школи. Найкращим показником характеру людини є те, як вона ставиться до людей, які не можуть принести їй нічого доброго, і як вона ставиться до людей, які не можуть дати відсіч. Характер подібний дереву, а репутація тіні. Тому без характеру немає репутації.

Музика та її значення у формуванні ціннісно-сислової сфери особистості

Музика є основним каналом спілкування: вона є засобом, за допомогою якого люди можуть ділитися емоціями, намірами та значеннями, навіть якщо їхня розмовна мова може бути взаємно незрозумілими. Це також може стати життєво важливою рятувальною лінією для взаємодії людей для тих, чиї особливі потреби ускладнюють інші засоби спілкування. Музика може справляти потужний фізичний вплив, може викликати глибокі та глибокі емоції всередині нас, і може бути використаний для генерування нескінченно тонких варіацій виразності кваліфікованим композитори та виконавці.

У той же час музика відіграє більшу роль у повсякденному житті більшої кількості людей у будь-який час у минулому. Частково це результат надзвичайно швидкого розвитку технологій події, які відбулися протягом останніх двох десятиліть або близько того, пов'язані зі зростанням комерціалізація та економічна потужність музичної індустрії. У розвинених країнах принаймні у світі, широка доступність і відносна доступність Інтернет, і багато іншого означає це слухачам доступна велика різноманітність музичних стилів і жанрів. Шляхи в які люди відчувають музику — як «споживачі», шанувальники, слухачі, композитори, аранжувальники, виконавці чи критики — набагато різноманітніші, ніж будь-коли в минулому, як і діапазон контекстів, у яких це відбувається.

Одним із результатів є те, що музику можна дедалі частіше використовувати як засіб формулювання і виражати індивідуальність. Це використовується не лише для регулювання власного повсякденного життя настрої та поведінку, а також представляти себе іншим так, як нам подобається наш музичні смаки та вподобання можуть сформувати важливе твердження про наші цінності та ставлення, а композитори та виконавці використовують свою музику, щоб виразити власну відмінність поглядів на світ. Н. Кук коротко формулює це: «У сучасному світі, рішення про те, яку музику слухати, є важливою частиною прийняття рішення та оголошення людям не просто тим, ким ти «хочеш бути»... але хто ти. «Музика» — це дуже маленьке слово охоплюють те, що приймає стільки форм, скільки культурних чи субкультурних ідентичності». Ця концепція ідентичності дозволяє нам поглянути на широко поширені та різноманітні взаємодії між музикою та особистістю. Поняття ідентичності та самості зазнали руйнувань деякі радикальні зміни в психологічній теорії останніх років. Уявлення про себе як про своєрідний фокус, або відносно незмінне ядро аспект особистостей індивідів, поступився місцем набагато менш статичному та більшому динамічний погляд на себе як на щось, що постійно реконструюється переговори відповідно до досвіду, ситуацій та інших людей, з якими ми

взаємодіють у повсякденному житті. Глобалізація та технологічний прогрес призвели до швидкого останнього змінюється спосіб життя багатьох людей , і відповідно змінюється наша самоідентичність дедалі складнішими способами.

Способи, якими молоді люди визначають чи не визначають себе як музикантів, наприклад, і роль конкретного впливу такі центри, як школа та сім'я, є центральними орієнтирами для молодих людей уявлення про себе щодо музики. Таким же чином культурно визначені особливості з музикант, композитор, виконавець, імпровізатор або вчитель займають центральне місце в ідентичності професійні музиканти.

Бем припустив, що « гендерні схеми » , а саме самовизначення як « чоловік » або « жінка » є основою більшості інших конструкцій, які ми використовуємо для визначаємо себе так, щоб більшість нової інформації ми отримували про людей і їхня поведінка спочатку кодується та інтерпретується в термінах гендерних норм [17].

Відбулося вибухове зростання інтересу до психологічної основи мюзиклу мислення, поведінки та розвитку протягом останніх двох десятиліть або близько того, що не показує ознака ослаблення. Музична психологія чітко перетинається з багатьма спорідненими таких дисциплін, як когнітивна наука та обчислювальна техніка, соціологія, культурологія, антропологія, освіта, медицина та здоров'я, акустика, радіомовлення, маркетинг та комунікації, а також з музикою та музикознавством. Про дослідження повідомляється у журналах у всіх цих галузях, а також у спеціалізованих музично-психологічних журналах, таких як Сприйняття музики , *Musicae Scientiae* і психологія музики . Субдисципліни когнітивну психологію, психологію розвитку та соціальну музичну психологію тепер можна чітко визначити, як короткий історичний огляд теоретичних і емпіричних розробок, які призвели до їх поява показує, що дослідження музичних ідентичностей є природним наступним кроком.

Психометрія, акустика та когнітивна психологія До 1980-х років ця дисципліна характеризувалася перевагою психометрії та акустичні

дослідження. Основний акцент робився на меті вимірювання акустичних можливостей, і було дуже мало інтересу до вивчення музики кална поведінка як така.

З публікацією двох книг, обидві під назвою «Психологія музики» Дж. Девіс і Д. Дойч, почалася нова ера, яка розширила горизонти дисципліни, і які мали сильну основу в когнітивній психології.

Когнітивна психологія музики має справу з інтерналізованими правилами, стратегіями та операми, які люди використовують у музичній поведінці, і ця рання робота включала дослідження про вплив на слухачів тонів, інтервалів і гам; сприйняття і пам'яті для мелодії; і внутрішнього представлення гармонії та більших масштабних аспектів музичної структури.

Хоча ця традиція продовжується в сучасних дослідженнях, деякі з ранніх досліджень згодом критикували за вузьку увагу до дрібниць музичного досвіду, за штучність деяких із його експериментальних парадигм і «лабораторних» ситуацій тестування акцій, через нерепрезентативність груп його учасників і тому, що багато з них використані експериментальні стимули мали дуже мало відношення до реальних музичних матеріалів.

Хоча ця критика все ще може стосуватися деяких досліджень, когнітивна психологія музики зараз розвинулась, щоб охопити набагато складнішу та екологічно обґрунтовану питання про музичну поведінку та розуміння, включаючи такі питання, як музичні виразність і продуктивність; емоційний вплив музики; творчість у композиції та імпровізація; і практичні питання для музикантів, такі як читання з очей і практичні прийоми.

Дослідження цих питань має спиратися на теорії та методи, які йдуть далеко за межі когнітивних парадигм 1980-х, однак, таких, що вони вже не посідають центральне місце в психології сучасної музики. Через двадцять років чи близько того це зрозуміло, що дисципліна в цілому диверсифікувалася на різні субдисципліни. Поряд з сучасної когнітивної психології музики [53], чия сфера застосування значно розширилася, можна чітко визначити психологію розвитку музики [53] і соціальної психології

музики, і легко передбачити подібні розробки в інших клінічних і прикладних областях.

У найширшому розумінні робота музичного психолога полягає в тому, щоб досліджувати багатогранність способи, якими ми займаємося музикою — створення, виконання, слухання, оцінка — і спробувати пояснити механізми, що лежать в основі його потужного впливу на нашу поведінку.

Це обов'язково означає, що музична поведінка повинна бути досліджена в усіх соціальних і культурні контексти, в яких це природно відбувається. У недавній спробі охарактеризувати

Харгрівз і Норт припустили, що « психологи знехтували соціальний вимір, і що соціальна психологія музики повинна включати ефекти безпосереднього соціального середовища, а також вплив ширшої культури норми. Таким чином, роль соціального психолога полягає в тому, щоб досліджувати наслідки конкретних ситуацій слухання та виконання/складання, а також культурних стандартів і норми, які історик і музикознавець можуть досліджувати ».

Соціальну психологію музики охарактеризувати важче, ніж психологію розвитку когнітивних субдисциплін, оскільки він менш чітко базується на обмеженому наборі функцій- зв'язані явища або на моделі поведінки, пов'язані з віком. Проте його потенціал Сфера окреслена Харгрівзом і Нортом, які спираються на дослідження Дойза, відмінність між чотирма типами пояснення або «рівнями аналізу » в соціальній психології дослідження. Найвищими з них є соціально-позиційний та світоглядний рівні, які мати справу з впливом широкої інституційної чи групової приналежності та культурних заяв переконань, або норм відповідно. У музичній психології це може включати дослідження впливу соціального класу, навчальних закладів чи ЗМІ на музичну поведінку.

Інші два рівні пояснення є більш мікроскопічними, локалізованими або ситуаційними, специфічний; це відповідно міжіндивідуальний та інтраіндивідуальний рівні.

Перший включає аналіз ефектів малих груп, таких як ефект відповідності або лідерство в музичній поведінці, а остання має справу зі специфічними механізмами які люди взаємодіють зі своїм музичним середовищем, що може включати аспекти індивідуальних відмінностей, таких як стать, вік або особистість.

Соціально-психологічний підхід наголошує на значно більшому акценті на вивченні музична поведінка в повсякденних життєвих ситуаціях, ніж у лабораторії та класі, і справді розширити сферу дослідження за межі конкретної формальної « музичної » ситуації таких як концертний зал або практична студія. Інший аспект цього аргументу стосується функцій , які музика виконує в повсякденному житті людей . З точки зору психолога , функції музики припадають на три широкі сфери, а саме когнітивну , емоційну та соціальну .

Харгрівз і Норт, вважають, що музична психологія загалом зробив непропорційний акцент на перших двох із цих доменів, і що соціальні функції музики в житті людей були серйозними знехтуваний. Тому що музика — це, по суті, соціальна діяльність — це те, чим ми займаємося разом з іншими та для інших, як слухачів або співавторів – є вагомі аргументи що соціальні функції музики включають когнітивну та емоційну функції певні поваги.

Дані досліджень свідчать про виявлення соціальних функцій музики в три основні шляхи для індивіда, а саме в управлінні міжособистісними відносинами , настрої і самоідентичність. По-перше, люди використовують музику як засіб розвитку та налагодження міжособистісних стосунків.

Музичні уподобання можуть визначити, до яких соціальних груп індивід належить, а до яких ні, і це особливо ясно у випадку музичних уподобань підлітків. Зростає кількість доказів того, що люди використовують музику як засіб регулювання свого настрою, і що це опосередковується безпосередніми соціальне середовище, в якому відбувається слухання. Це може пояснити моделі музичного смаку і переваги, які пов'язані з конкретними ситуаціями слухання та соціальними обставинами.

Основна соціальна функція музики полягає в становленні та розвитку особистості почуття ідентичності, і що концепція музичної ідентичності дозволяє нам дивитися на широкий поширені та різноманітні взаємодії між музикою та особистістю.

Центральним предметом психології розвитку музики є опис і пояснення моделей вікових змін, які відбуваються протягом життя в різні аспекти музичної поведінки. Кілька конкретних моделей і теорій мюзиклу були запропоновані розробки, і є вражаюча кількість доказів накопичення про хід нормативного музичного розвитку, а також про в специфічні ефекти музичного навчання та виховання. Цей обсяг досліджень швидко зростає і теорія має потенціал, щоб висвітлити шляхи розвитку музичної ідентичності протягом життя, хоча це питання досі не піднімалося як таке в дисципліні.

Однією з найяскравіших особливостей останньої літератури про розвиток є дослідження дитячої музичності, яка починає показувати, як біологічні та соціальні впливи спільно формувати музичний розвиток. Папоушек пов'язує ранню музикальність із розвитком мови та спілкування. Він припускає, що « мова, як унікальна людська форма спілкування, являє собою надзвичайно ефективний засіб біологічної адаптації.

Рання музикальність розглядається як невід'ємна частина раннього мовлення та мови таким чином також, ймовірно, має адаптивне значення. Мовні та музичні звуки частково засвоюються в соціальному середовищі немовляти, Папоушек продемонстрував, як батьки формують голосову поведінку немовляти щодо інших рівнів досвіду та до набуття емоційних значень.

Батьки закріплюють музичні аспекти ранньої вокалізації, а також співають пісні та колискові пісні. Поступово вокальна/музична гра породжує мову та слова, з одного боку, і до більш специфічної музичної діяльності, такої як імітація та імпровізація з іншого боку, щоб спів розвивався як ще одна окрема сфера діяльності. Рання музикальність таким чином інкапсулює взаємодію між біологічними схильностями та соціальними світ: розвиток у немовлят відчуття навколишнього середовища є за своєю суттю соціальним.

К. Тревартен розвинув цю ідею в теорія основної мотивації музичності, яка, на його думку, є джерелом пізніші форми музичного вираження та художньої творчості. Він вважає, що « комунікативний ». музикальність - це динамічний симпатичний стан індивіда, який дозволяє координувати товариство виникати. Він вважає, що музика спілкується з маленькими дітьми оскільки він взаємодіє з тим, що він називає « імпульсом внутрішнього мотиву» (ІВМ), який генерує всередині мозку. Це включає ритмічне відчуття часу, яке здатне виявляти регулярні особливості музичних елементів, чутливість до акустичних елементів якостей людського голосу та здатність сприймати « розповідні » структури у вокалі чи музиці вистави.

Пропонуючи свою теорію, Тревартен використовує термін «комунікативна музикальність » Цей термін характеризують широкі риси ранньої взаємодії та розвитку, і це добре за межі самої музики. Рання взаємодія між батьками та дитиною розвивається у « розмовах» взаємоконструйованих смислів, які характеризуються своєю інтерсуб'єктивністю.

Дослідження розмов, співу та інших ритмічних ігор з немовлятами показують, що загальні риси інтерактивної музикальності виявляються в антиципаційних рухах та емоції, які виникають між немовлятами та їх опікунами. Ці ранні інтердії можна розглядати як формування основ музичної самоідентичності: ранні музичні ідентичності базуються на вивченні власної позиції та ролі по відношенню до реакцій і спілкування інших людей навколо, і вони піддаються постійним розвиток, перегляд і зміни.

Музикальність раннього немовляти також має набагато більш специфічний сенс. С. Трехаб та її колеги, наприклад, цікавилися біологічними схильностями немовлят. Їх обширна програма досліджень показала, що чутливість дітей до ритмів, мелодичних контурів, простих частотних співвідношень, таких як октави, і навіть до деяких аспектів гармонії раніше вважалися неможливими. Виявляється, що вони володіють сильним біологічним схильності реагувати на музичні особливості звуків, з якими вони

стикаються, хоча крос-культурні дослідження повинні досліджувати взаємозв'язок між ними схильності та певні тональні системи.

У ширшій сфері психології розвитку в цілому сумнівів не може бути що основною теоретичною тенденцією за останні два десятиліття чи близько того було дослідження конкретних соціальних і культурних впливів більш детально і глибоко: це вплинуло на хід емпіричних досліджень, а також розвиток теорії розвитку. Суть того, що стало відомим як соціокультурний підхід у розвитку психології - це уявлення про те, що накопичення знань можна лише пояснити у його фізичному та культурному контексті: що необхідно мислити в термінах ситуативного пізнання [22].

Інтерес до ситуативного пізнання запровадив ідею навчання як « культурної практики », інтерес до « екології » навчання дітей [32]. Це призвело до наголос на взаємодії між учителем і учнем і між парами або групою. Діти сприймають соціальні практики та культурні правила як активні партнерів у процесі того, має назву «керованої участі» : індивідуальних розвиток базується на розвитку та накопиченні серії спільної соціальної турнірної таблиці. Розвиток музичної особистості дітей , яка мають свій початок у біологічних схильностях до музичності, формуються окремі групи та соціальні інститути, з якими вони стикаються у своєму повсякденному житті.

Вони є невід'ємною частиною цих ідентичностей, а не просто забезпечують структуру робота чи контекст, у якому вони розвиваються, і ця перспектива дозволяє нам пояснити ідентичності в музиці, а також музика в ідентичності.

Цей підхід також відкриває новий погляд на розслідування особистості відмінності в музичній поведінці: такі питання, як вік, стать і особистісні відмінності були вивчені переважно в психометричній перспективі. Проте такі рядки дослідження проводяться «ззовні».

Музичні симпатії та антипатії людей відрізняються залежно від настрою, часу доби, соціальної ситуації та багатьох інших обставин, які постійно змінюються. Складність цих реакцій та їх відношення до інших аспектів

повсякденного життя очевидні та підтверджуються у значній кількості останніх досліджень. Іншими словами, музика може мати короточасні, тимчасові ефекти, а також більш глибокий вплив на переконання та поведінку. Фон музика, яка звучить у магазині чи ресторані, може зацікавити на такому низькому рівні, що індивіди не знають про це: але навіть це може бути показано, що воно має сильний вплив, наприклад, нашу поведінку щодо витрат. Це навпаки кінець континууму « залучення » від « пікового досвіду », про який повідомляють люди, показуючи, що музика може викликати надзвичайно сильні емоційні та фізичні реакції.

Хоча смаки й уподобання в прослуховуванні є частиною музичної ідентичності у більшості людей вони все ж можуть відігравати другорядну або незначну роль. Як зазначалося раніше, Я-системи складаються з ряду різних Я-концепцій, деякі з них є предметно-спеціальними: важливість домену музики буде різною значною мірою в самоідентичності різних індивідів. Ця варіація дуже ймовірна залежать від рівня фахового інтересу або професійної підготовки в музиці. Професійний виконавці чи композитори, ймовірно, настільки залучені, що бачать більшість аспектів у їхньому житті у зв'язку з музикою. Музична діяльність цих людей лежить в основі їх ідентичності, і це, можливо, представляє найбільш чітку форму першої з двох широких галузей музичної ідентичності.

Музичні ідентичності формуються різними способами. Вони можуть бути похідними від широких загальних відмінностей у музичній діяльності. Композитор, виконавець, імпровізатор або вчитель займають центральне місце в самовизначеннях професійних або кваліфікованих музикантів. Деякі психологи обговорюють зв'язки між розподіленням між цими загальними ролями з точки зору питання автентичності, припускаючи що вони втілюють застарілі та ієрархічні системи цінностей.

Погляд на музичну автентичність передбачає, що її творці існують на вищому рівні, ніж його відтворювачів або виконавців, що, у свою чергу,

означає, що музика є чимось, що існує « там » , у певному сенсі незалежно від тих дій, які викликають її до життя.

Коротше кажучи, існує зв'язок взаємопов'язаних припущень, вбудованих у основну мову, які використовуються у музиці: музичне мистецтво є прерогативою спеціалістів відповідної кваліфікації; що інновація (дослідження та проектування) займає центральне місце в музичній культурі; що ключовими кадрами в музичній культурі є композитори, які створюють те, що можна назвати основним продуктом; що виконавці по суті не більше ніж посередники. .. і що слухачі є споживачами, які грають по суті пасивну роль у культурному процесі. .. насправді жодна з цих речей не є природною; вони всі люди конструкції, продукти культури, і відповідно вони змінюються від часу до часу та від місця до місця.

Більшість творців – не самотні фігури, чиє натхнення приходить від якоїсь таємничої та несвідомої музи, а професіонали, робота яких обмежена повсякденними потребами працювати з іншими. Так само слухачі не є пасивними споживачами, а активними партнерами в культурному процесі.

Одне із досліджень, яке має очевидне відношення до питання музичної ідентичності, є дослідження що було спрямовано на дослідження характеристики особистості фахівців з різних сфер музичної діяльності. Це було ретельно та експертно перевірено. Науковці припускають, що музиканти в цілому мають певні відмітні характеристики, такі як інтроверсія, тривога та патемія (чутливість та уява), і продовжується проводити точніші відмінності між конкретними профілями особистості композиторів, вчителі музики, інструментальні виконавці тощо.

Поняття « музична особистість » викликає кілька очевидних питань. Є людина з певними особистісними схильностями, притягнутими до певних інструментів або діяльності, або чи дає участь у цих заходах розвиток цієї особистості риси? Іншим центральним питанням теорії особистості є дискусія « людина – ситуація ». Риси особистості передбачають нашу поведінку в різних ситуаціях або є ситуативними варіація настільки велика, що вона

заглушає будь-які значущі послідовні індивідуальні відмінності поведінка? Теорія особистості має деякі очевидні обмеження у вирішенні цих питань. Зараз, слід просто зазначити, що музичні особистості та музичні ідентичності тісно взаємопов'язані.

Поряд із цими загальними відмінностями можна запропонувати конкретні ідентичності в яких існує музика, яка походить від груп особливих інтересів. Можуть бути дві очевидні групи ті, що стосуються певних музичних інструментів, і ті, що стосуються конкретного музичні жанри.

Гравці на дерев'яних духових інструментах мають відмінні профілі особистості, як і клавішники, співаки, і справді, що вони можуть бути посилені стереотипними поглядами, які характерні для групи професійних гравців. Це призводить до очевидної специфікації визначення того, що конкретні музичні ідентичності можуть існувати по відношенню до конкретних інструментів, хоча теоретичні наслідки цієї ідеї залишаються питанням майбутнього.

Що стосується музичних жанрів , можна казати про популярні жанри у таких сферах , як поп, рок, джаз і комерційна сесійна робота. Це цікава хоча і нерозвинена галузь досліджень, а роль жанрів у музичній ідентичності велика більш чітко проявляється в понятті « публіки смаку. Це соціальні групи, які виявляють характерні музичні стилі, такі як джаз, кантрі та вестерн, фолк, класика або для підгруп цих широких жанрів.

Визначення таксономії або класифікації цих стилів нелегке завдання, не в останню чергу тому самі категорії швидко змінюються, особливо в поп-музиці.

Підводячи підсумок, можна говорити про те, що ідентичності в музиці можуть базуватися на загальних відмінностях між широкими категоріями музичної діяльності, а також на конкретних відмінностях які охоплюють ці категорії, зокрема інструменти та жанри . Виходячи із досліджень, розвиток цих ідентичностей у дитинстві, які зазвичай виникають близько вік 7 років, спочатку базується на специфічних заходах у музиці. Прийом формальних інструментальних уроків був вирішальним фактором у самоописі як

музиканта. Половина дітей, описувала себе як « немузикантів », оскільки вони не мали цього формального рівня навіть якщо вони грали на інструментах у загальному класі.

Якщо ідентичність дітей у музиці ґрунтується на соціальних контекстах, це здається навіть більш імовірно, що їх « музична самооцінка » має подібне походження. Вирішальним моментом є те, що самооцінка музичних здібностей дітей визначає ймовірність їхньої подальшої діяльності у музиці, яка, у свою чергу, надає можливості для будь-якого прогресу і розвитку, які можуть відбутися. Визначення себе як « немузиканта » на ранній стадії може запобігти такому розвитку подій, незалежно від фактичного рівня потенційних здібностей у дитини.

Висновки по розділу 1.

1. Теорія Зигмунда Фрейда припускає, що на людську особистість впливають переживання, які людина проходить на різних стадіях розвитку. Біологічний підхід стверджує, що особистість людини детермінована генетично. Є вчені, які вважають, що особистість визначається думками, цінностями та почуттями, які є у людей.

Теорія рис особистості передбачає, що особистість людини можна аналізувати з допомогою п'яти широких показників рис особистості. Вимірювання зосереджені на тому, чи є людина екстравертом або з нею легко ладнати. Зрештою, існує гуманістичний підхід, який припускає, що люди за своєю природою добрі. Вони позитивно впливають один на одного, призводячи до розвитку здорових особистостей.

Девід Басс вважає, що вивчення біологічного підходу багато в чому допоможе розуміти особи. Біологія – вивчення життя. У психології біологічні підходи надають різні методи оцінки психологічних і поведінкових тенденцій.

У своїй статті він згадує три підходи: еволюційний, поведінковий генетичний і психофізіологічний.

Біологічне дослідження особистості було глибоко неправильно зрозуміле. Насамперед люди думають, що існує єдиний підхід до біологічної теорії, однак існує кілька підходів. Друга помилка змушує людей вірити, що біологічні підходи суперечать екологічним підходам. Це не так, оскільки еволюційні підходи описують, як організми адаптуються до середовища.

Паттерсон і Джозеф вивчали особистісно-орієнтовану модель у зв'язку із сучасними розробками в галузі позитивної психології. Теорія Карла Роджерса, орієнтована на людину, передбачає, що людському вигляду властива тенденція до зростання, розвитку та максимального функціонування. Це припущення використовується як основний кодекс клієнт-центрованої практики лікування.

Результати дослідження доводять, що науковці можуть використовувати короткі інструменти замість більш довгих інструментів великої п'ятірки. Трапляються випадки, коли умови дослідження вимагають використання короткого інструменту. Із двох інструментів рекомендується використати 10 пунктів. Це засновано на тому факті, що цей інструмент виявився чудовим з точки зору психометрії, він дозволяє дослідникам перевіряти наявність помилок, а виконання тесту займає близько однієї хвилини.

Особистість розуміється як характерні моделі думок, почуттів та дій, які призводять до певних способів взаємодії з навколишнім середовищем. Однією з концепцій особистості є теорія чорт. Риси – це «психологічні сутності, які можна вивести лише з поведінки та досвіду». Вони вважаються основними компонентами особистості, які формують характеристики людини. Вони служать для з'ясування закономірностей, що спостерігаються, і послідовності поведінки і відмінностей між людьми. Тоді як цінності найчастіше інтерпретуються як абстрактні концепції чи переконання (когнітивна структура), які належать до кращих кінцевих станів існування чи способів поведінки. Вони організовані за шкалою їх відносної важливості та

трансцендентні стосовно ситуації. Вони визначають оцінку та вибір конкретної поведінки. Якщо цінності перебувають у протиріччі, людина схильна поводитися відповідно до тих, хто посідає вищу становище у ієрархії.

У теоретичних міркуваннях переважає думка, що риси особистості і цінності є дві окремі конструкції, які інтерактивно впливають поведінка. Однак це не означає, що вони не корелюють один з одним.

Поступливі люди доброзичливі, лояльні, співпрацюють, підтримують одне одного. Значимість цінностей «доброзичливість» і «універсалізм» навпаки пов'язана з переконаністю в тому, що люди прагнуть стати чесними, дружелюбними і чуйними. Цінності «конформізм» та «традиція» сприяють зниженню імпульсивності та полегшують життя суспільства. У разі сумлінності та екстраверсії спостерігалися слабші кореляції з цінностями. Проте сумлінність позитивно пов'язана з типами цінностей: «конформність», «досягнення» та «безпека», а екстраверсія – з типами цінностей: «стимулювання», «досягнення», «влада» та «гедонізм». Невротизм виявився рисою, що слабо пов'язана з цінностями.

Самість як психологічний конструкт включає, серед іншого, саморепрезентацію своїх якостей особистості та ієрархію цінностей. У тих самих людей інформація, що міститься в когнітивних схемах «риса особистості» і «цінності», має бути пов'язана особливо міцно, оскільки є важливим аспектом Я-концепції. Механізм, що лежить в основі цих відносин, ґрунтується на мотивації підтримки самооцінки (прагненні до позитивного Я). Виявляється, люди з високим почуттям цінностей добре формулюють переконання про Самості і таким чином характеризуються високим рівнем ясності Я-концепції. Навпаки, для людей з низькою самооцінкою характерний відносно вищий рівень невизначеності, нестабільності та непостійності. Відмінності у самооцінці пов'язані, зокрема, зі ступенем конкретизації відносин між різними елементами знань, які у Я-концепції. Безперечно, самооцінку не слід розглядати як єдине уявне уявлення самооцінки людини.

Емпатія трактується як багатовимірний за своєю природою конструкт, що містить як емоційний, так і когнітивний компоненти. Емоційні компоненти виражаються в емпатичній стурбованості, що призводить до концентрації на нещастя іншої людини та спробах відновити свій добробут, і в особистісному дистресі, який, у свою чергу, орієнтований на Самість і приносить полегшення власних страждань.

У контексті цієї бакалаврської роботи особистість може бути описана, як відносно стабільний набір характеристик, схильностей і темпераментів, які були сформовані спадковістю та соціальними, культурними та екологічними факторами. Ці риси визначають те, як індивіди взаємодіють з різними людьми та реагують на них і ситуації. Вважається, що деякі аспекти особистості є результатом природи.

Важливо відзначити, що кожен з індивідів має унікальну особистість, яка відрізняє нас від інших людей. Таким чином, розуміння чиєїсь особистості дає нам підказки про те, як ця людина, ймовірно, діятиме та почуватиметься в різних ситуаціях.

З іншого боку, характер також визначається різними способами. Характер — це вікно в особистість, сукупність установок, цінностей, етичних міркувань і моделей поведінки, які представляють те, у що люди вірять і цінують, як вони думають і що роблять.

Коли говорять, що хтось має «характер», це означає, що така особа демонструє чудові риси як в інтелектуальному, так і в поведінковому аспектах суспільного та приватного життя та діє з чесністю у цій поведінці та відповідає цінностям і переконанням. Люди з гарним характером працюють на суспільне благо, чесно та особисто відповідально, що відображає їхнє глибоке розуміння етичної відповідальності перед собою та перед громадою.

Сама особистість має три ключові детермінантні фактори:

1. Спадковість відноситься до тих факторів, які були визначені під час зачаття. Фізична будова, привабливість обличчя, стать, темперамент, м'язовий склад і рефлексії, рівень енергії та біологічні ритми — це характеристики, які

зазвичай вважаються, що на нього повністю чи суттєво вплинуло те, ким були ваші батьки, тобто їхній біологічний, фізіологічний та невід'ємний психологічний склад.

2. Навколишнє середовище - фактори середовища, які впливають на формування нашої особистості, це культура, в якій ми виховуємося, наші ранні умови, норми в нашій родині, друзях і соціальних групах, а також інші впливи, які ми зазнаємо.

3. Ситуація - третій фактор, ситуація, впливає на вплив спадковості та середовища на особистість. Хоча особистість людини загалом стабільна і послідовна, вона змінюється в різних ситуаціях. Різні вимоги різних ситуацій викликають різні аспекти особистості. Тому не слід аналізувати моделі особистості в ізоляції.

Поведінка складається з чотирьох компонентів:

- Мотивація - прагнення виконувати одну дію замість іншої. Усвідомлення наших основних рушійних факторів, тих речей, які мотивують вас позитивно чи негативно, може допомогти вам зрозуміти коріння вашої поведінки та внести необхідні корективи, щоб змінити свою поведінку.

- Режим мислення - спосіб обробки різних вхідних даних, які отримує ваш мозок. Усвідомлення того, як ми сприймаємо та осмислюємо інформацію, може допомогти нам зрозуміти, як ми приймаємо судження або приймаємо рішення, які призводять до вибору однієї поведінки чи курсу дій замість іншого.

- Способи дій - порядок дій, який ми застосовуємо в даній ситуації. Усвідомлення того, як ми виражаємо нашу реакцію на речі, які відбуваються з індивідами та навколо них, може допомогти зрозуміти альтернативи, доступні нам, коли виникають певні події.

- Способи взаємодії: спосіб, у який індивіди спілкуються та діляться ідеями, думками та почуттями з іншими. Усвідомлення того, як ми спілкуємося та працюємо з іншими, може допомогти нам зрозуміти, як наш бажаний стиль підходить до тих, з ким ми працюємо та живемо.

Музика є основним каналом спілкування: вона є засобом, за допомогою якого люди можуть ділитися емоціями, намірами та значеннями, навіть якщо їхня розмовна мова може бути взаємно незрозумілими. Це також може стати життєво важливою рятувальною лінією для взаємодії людей для тих, чиї особливі потреби ускладнюють інші засоби спілкування. Музика може справляти потужний фізичний вплив, може викликати глибокі та глибокі емоції всередині нас, і може бути використаний для генерування нескінченно тонких варіацій виразності кваліфікованими композиторами та виконавцями.

Одним із результатів є те, що музику можна дедалі частіше використовувати як засіб формулювання і виражати індивідуальність. Це використовується не лише для регулювання власного повсякденного життя настрою та поведінку, а також представляти себе іншим так, як нам подобається наш музичні смаки та вподобання можуть сформувати важливе твердження про наші цінності та ставлення, а композитори та виконавці використовують свою музику, щоб виразити власну відмінність поглядів на світ. Музичні уподобання можуть визначити, до яких соціальних груп індивід належить, а до яких ні, і це особливо ясно у випадку музичних уподобань підлітків. Зростає кількість доказів того, що люди використовують музику як засіб регулювання свого настрою, і що це опосередковується безпосередніми соціальним середовищем, в якому відбувається слухання. Це може пояснити моделі музичного смаку і переваги, які пов'язані з конкретними ситуаціями слухання та соціальними обставинами.

Науковці припускають, що музиканти в цілому мають певні відмінні характеристики, такі як інтроверсія, тривога та патемія (чутливість та уява), і продовжується проводити точніші відмінності між конкретними профілями особистості композиторів, вчителів музики, інструментальні виконавці тощо.

Підводячи підсумок, можна говорити про те, що ідентичності в музиці можуть базуватися на загальних відмінностях між широкими категоріями музичної діяльності, а також на конкретних відмінностях які охоплюють ці категорії, зокрема інструменти та жанри .

РОЗДІЛ 2 ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННІСНО-СМИСЛОВОЇ СИСТЕМИ ОСОБИСТОСТІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ ВІДПОВІДНО ДО ЇЇ МУЗИЧНИХ УПОДОБАНЬ

Організація та проведення дослідження

Дослідження проводилось серед здобувачів вищої освіти Дніпровського гуманітарного університету з лютого по травень 2024 року.

Для проведення дослідження було використано такі методики:

1) Анкетування.

Музичні переваги випробуваних виявлялися за допомогою спеціально розробленої анкети, в якій респондентам було запропоновано 15 основних сучасних музичних напрямків зі шкалою значимості для кожного з них, після чого випробуваним було необхідно оцінити кожен музичний напрямок виходячи зі власного сприйняття і ставлення до нього по 10, де 1 бал відповідав відсутності значущості («не подобається»), 10 балів - високої значущості («подобається»), бали 2-9 - проміжні значення, а також випробуваним було запропоновано відповісти на питання, в який бік частіше схиляються їхні музичні уподобання: на користь української музики або на користь іноземної. Ціннісно-сміслова система особистості сучасної молоді вивчалася на рівні самоактуалізації, свідомості життя та системи ціннісних орієнтацій.

2) Самоактуалізаційний тест (САТ).

Рівень самоактуалізації особистості досліджуваних діагностувався за допомогою самоактуалізаційного тесту, побудованого за принципом вимушеного вибору, та вимірює самоактуалізацію за двома базовими та рядом додаткових шкал. Самі шкали, аналогічно пунктам тесту, були підібрані на основі опитування психотерапевтів і характеризують основні життєві сфери особистості, що самоактуалізується. САТ складається з 126 пунктів, кожен із

яких включає два судження ціннісного чи поведінкового характеру. Кожен пункт тесту входить до однієї або більше додаткових шкал і, як правило, до однієї базової. Базові шкали незалежні друг від друга і немає спільних пунктів.

На відміну від базових, що вимірюють глобальні характеристики самоактуалізації, додаткові шкали орієнтовані на діагностику окремих аспектів і становлять собою 6 парних блоків. Високий бал за кожною з додаткових шкал свідчить про високий рівень самоактуалізації суб'єкта.

3) Тест сенсожиттєвих орієнтацій (СЖО).

Методика складається з 20 симетричних шкал, що складаються з пари протилежних тверджень. Висхідна послідовність градацій (від 1 до 7) чергується у випадковому порядку з низхідною (від 7 до 1), причому максимальний бал (7) завжди відповідає полюсу наявності мети у житті, а мінімальний бал (1) - полюсу її відсутності.

Показники тесту включають загальний показник свідомості життя (СЖ) і п'ять субшкал, що відображають три конкретні сенсожиттєві орієнтації і два аспекти локусу контролю:

- субшкала 1 (мети в житті) характеризує наявність або відсутність у випробуваного цілей у майбутньому, які надають життю свідомості, спрямованості та тимчасової перспективи;
- субшкала 2 (процес життя чи інтерес та емоційна насиченість) - показник сприйняття випробуваним процесу життя як цікавого, емоційно насиченого, наповненого змістом;
- субшкала 3 (результативність життя або задоволеність самореалізацією) відображає оцінку пройденого відрізка життя, відчуття того, наскільки прожита її частина була продуктивна та осмислена;
- субшкала 4 (локус контролю - Я) відбиває уявлення себе, як особистості, здатної контролювати події свого життя;

– Субшкала 5 (локус контролю - життя або керуваність життям) - показник переконаності в тому, що людина може контролювати своє життя, вільно приймати рішення та втілювати їх у життя.

4) Тест М. Рокіча .

Методика заснована на прийомі прямого ранжирування двох списків цінностей: термінальних (цінності-мети) та інструментальних (цінності-кошти), що включають 18 позицій, що йдуть в алфавітному порядку.

Термінальні цінності - переконання в тому, що кінцева мета індивідуального існування вартий того, щоб до неї прагнути; інструментальні - переконання в тому, що якийсь образ дій або властивість особистості є кращим у будь-якій ситуації.

Випробуванним пропонувалося поставити навпроти кожної позиції відповідне рангове число від 1 до 18, де 1 найбільш значуща цінність, а 18 найменш значуща.

Для конкретизації критеріїв ранжування випробуванним пропонувалося враховувати як значимість цінності, а й ступінь її реалізованості. І тому після завершення ранжування обох списків випробуванним пропонувалося оцінити у відсотковому відношенні ступінь реалізованості кожної з цінностей у житті.

Для отримання групових результатів для кожної з цінностей підраховувалося середнє арифметичне значення рангу за даними всієї групи, після чого стало можливим виділити в списку цінностей і в списку їхньої реалізованості найбільш значущі та найбільш реалізовані, що дозволяє судити про спрямованість ціннісних орієнтацій досліджуваної групи. Цінності, що мали найбільшу значимість, інтерпретувалися як переваги, а цінності з найменшими показниками значущості - як незначні та незначні.

Отримані за перерахованими методиками дані були піддані обробці стандартними методами математичної статистики, такими як порівняння середніх за t-критерієм Стьюдента (Student) з визначенням ймовірності

помилки відмінностей середніх (p), а також виявлення сили зв'язку параметрів, що вивчаються методом одновимірного кореляційного аналізу (r).

У проведеному дослідженні брали участь 122 здобувача вищої освіти віком від 18 до 22 років. З них - 62,3% жіночої статі, 37,7% - чоловічої статі (76 дівчат та 46 юнаків). Середній вік випробуваних становив 20 повних років. У ході роботи проводилася діагностика особистісних та поведінкових особливостей (самоактуалізація), смисложиттєвих та ціннісних орієнтацій, а також діагностика суб'єктивної реалізованості ціннісних орієнтацій. При цьому оцінювалося загалом 92 різних параметри.

2.2 Аналіз результатів дослідження ціннісно-сміслової системи особистості сучасної молоді відповідно до її музичних уподобань

Виходячи з отриманих результатів дослідження, найпопулярнішими музичними напрямками серед опитаних респондентів є такі як (таблиця 2.1.): клубна музика, реп, поп-музика, рок, електронна музика, а також класична, що загалом вірно відображає реальну картину музичних уподобань сучасної молоді.

Таблиця 2.1. Середні бали музичних напрямків у всій вибірці

Направление	Среднее
2. Блюз	
3. Джаз	
4. Кантрі	
5. Класична музика	
6. Клубна музика	
7. Латинська музика	
8. Панк	
9. Поп-музика	
10. Рок-музика	

12. Регі	
13. Реп	
15. Електронна музика	

Найменшою популярністю серед інших у молоді користуються такі напрями як кантрі.

2) При аналізі отриманих результатів за методикою САТ було виявлено такі кореляційні зв'язки з музичними напрямками випробуваних (таблиця 2.2):

Високі показники за шкалою Компетентності в часі (Тс) при високій значущості клубної ($r = 0,45$, $p < 0,05$) та поп-музики ($r = 0,32$) характеризує здатність людини жити сьогоденням, при цьому відчувати нерозривність минулого, сьогодення та майбутнього, тобто мати цілісне бачення свого життя, що свідчить про високий рівень самоактуалізації особистості.

Найбільша в методиці - шкала Підтримки (І), що вимірює ступінь незалежності цінностей та поведінки суб'єкта від впливу ззовні, так само має позитивну кореляцію з напрямком клубної музики ($r = 0,31$), що може говорити про відносну незалежність суб'єкта у своїх вчинках та прагненні керуватися власними переконаннями, установками та принципами («зсередини спрямована» особистість), що не передбачає конфронтації з суспільними нормами. При цьому показники за даною шкалою, так само як і за шкалою Ціннісних орієнтацій (SAV), що вимірює, якою мірою людина поділяє цінності, властиві самоактуалізується особистості, негативно корелюють з таким напрямом як кантрі: в обох випадках коефіцієнт кореляції однаковий ($r = - 0,26$). Що характерно для шкали SAV, тут високий показник також корелює з високою значимістю клубної музики ($r = 0,41$), що властиво людям із розвиненою системою ціннісних орієнтацій.

Шкала Сензитивності до себе (Fr), що визначає, якою мірою людина усвідомлює свої потреби і почуття, наскільки добре відчуває і рефлексує їх, не має негативних кореляцій з напрямками музики.

Високі коефіцієнти кореляції між показниками за шкалою Самоповаги (Sr) та напрямками клубної ($r=0,42$) та поп-музики ($r=0,31$) свідчать про здатність суб'єкта цінувати свої переваги, позитивні властивості характеру, поважати себе за них.

Шкала Самоприйняття (Sa) також має позитивні кореляційні зв'язки з цими напрямками (клубна музика: $r = 0,43$; поп-музика: $r = 0,28$), що може говорити про людину, що віддає свої переваги цим музичним напрямкам, як про особистість, яка приймає себе такою, як є, незалежно від оцінки своїх переваг та недоліків, можливо, всупереч останнім. Негативна кореляція з музичним напрямком реггі ($r = -0,27$) за цією шкалою може говорити про низький ступінь самоприйняття людей, які віддають перевагу цьому музичному жанру.

Шкала Уявлень про природу людини (Nc), що свідчить про схильність суб'єкта сприймати природу людини загалом як позитивну та закономірну, має позитивну кореляцію з музичним напрямком блюз ($r = 0,27$). Враховуючи специфічність даної шкали та відносно низьке середнє значення блюзу по всій вибірці (3,2 бала від max - 10), можна припускати, що існуюча кореляція між даною шкалою та даним музичним напрямком є простим свідченням наявності деякого статистичного зв'язку в даній вибірці.

Шкала Прийняття агресії (A) свідчить про здатність індивіда приймати своє роздратування, гнів та агресивність як природний вияв людської природи. При цьому тут не йдеться про виправдання своєї асоціальної поведінки. Показники за цією шкалою мають позитивний кореляційний зв'язок з таким музичним напрямком як реп ($r = 0,32$) та негативний з напрямком кантрі ($r = -0,31$). Взаємозв'язок цієї шкали з напрямком реп можна пояснити тим, що тематика пісень даного музичного стилю найчастіше має агресивний та асоціальний характер; звідси можна припустити, що віддаючи перевагу даному музичному стилю, підвищується прийняття агресії, у своїй значущість людини такого напрямку як кантрі зменшується.

З іншого боку, негативна кореляція за даною шкалою з кантрі може свідчити про низький рівень прийняття агресивності, а також, що цілком імовірно, про низьку значущість такого музичного спрямування як реп.

Таблиця 2.2. Коефіцієнти кореляції між показниками САТ та музичними напрямками

Блюз								
Кантрі								
Клубна музика								
Поп музика								
Регі								
Реп								

Залишається додати, що за шкалами Креативності (Cr), Пізнавальних потреб (Cog), Контактності (C), Синергії (Sy), Спонтанності (S) та Гнучкості поведінки (Ex) відповідно до музичних переваг випробуваних значущих кореляційних зв'язків виявлено не було.

3) При порівнянні отриманих результатів по тесту смисложиттєвих орієнтацій (СЖО) з музичними напрямками піддослідних було виявлено такі коефіцієнти кореляції, у своїй негативних кореляцій виявлено був (таблиця 3):

Таблиця 2.3. Коефіцієнти кореляції між показниками по тесту СЖО та музичними напрямками

	УЖ (загальний)	1 (цілі)	2 (процес)	3 (результат)	4 (ЛК-Я)	5 (ЛК-Життя)
Клубна музика						
Поп музика						
Реп						

Виходячи з отриманих результатів, загальний показник усвідомленості життя (УЖ) має найбільшу кореляцію з напрямком клубної музики ($r = 0,56$); з напрямком поп-музики коефіцієнт кореляції у разі значно менше ($r = 0,26$), а

за порівнянні шкали ОЖ з напрямом реп-музики кореляційного зв'язку виявлено був. Це може говорити про те, що свідомість життя піддослідних, які віддають перевагу клубній та поп-музиці дещо вище, ніж у шанувальників напрямку реп.

Напрями клубної та поп-музики корелюють з усіма показниками тесту, у тому числі із загальним показником свідомості життя та п'ятьма субшкалами, що відображають три конкретні сенсожиттєві орієнтації та два аспекти локусу контролю.

Найбільший коефіцієнт кореляції простежується між даними (клубна та поп-музика) музичними напрямками та субшкалою 3, що позначає результативність життя або задоволеність самореалізацією: $r = 0,61$ для клубної музики, $r = 0,44$ для поп-музики, що свідчить про високу оцінку пройденого відрізка життя випробуваними, які віддають перевагу цим музичним напрямкам, і навіть про відчуття продуктивності і свідомості прожитого відрізка життя.

Високі коефіцієнти кореляції були виявлені при порівнянні клубної музики з обома аспектами локусу контролю (для ЛК-Я $r = 0,53$; для ЛК-Життя $r = 0,55$), що характеризують слухачів даного напрямку як людей, які мають уявлення про себе, як про особистості, здатної контролювати події свого життя, вільно приймати рішення та втілювати їх у життя. Приблизно рівні коефіцієнти кореляції були виявлені і при порівнянні даного музичного напрямку з субшкалами 1 ($r = 0,49$) і 2 ($r = 0,50$), що свідчить про наявність у випробуваних цілей у майбутньому, а також сприйняття процесу життя як цікавого, емоційно насиченого та наповненого змістом.

Подібні кореляції були виявлені і при порівнянні напрямку поп-музики з даними шкалами тесту, хоча коефіцієнти кореляції в цьому випадку значно нижчі, ніж у випадку з клубною музикою: $r = 0,31$ за субшкалою цілей, $r = 0,28$ за субшкалою процесу, $r = 0,26$ за субшкалою локусу контролю - я, $r = 0,32$ за субшкалою локусу контролю - життя.

Напрямок реп-музики має приблизно рівні позитивні кореляції з субшкалами 1 ($r = 0,28$), 3 ($r = 0,28$) та 4 ($r = 0,30$), що свідчить про наявність у шанувальників даного музичного стилю життєвих цілей майбутньому, про відчуття продуктивності та свідомості пройденого відрізка життя, а також про сприйняття себе, як особистості, здатної контролювати події свого життя.

4) При аналізі отриманих результатів з тесту ціннісних орієнтацій М. Рокича було виявлено такі кореляційні зв'язки між рангами термінальних цінностей (1 – вищий, 18 – нижчий) та музичними уподобаннями піддослідних (таблиця 2.4):

Позитивна кореляція між цінністю активної діяльної життя (повнота і емоційна насиченість життя (ТЦ1)) і напрямом кантрі ($r = 0,28$) може означати, що з значимості цієї цінності, що підвищується, буде знижуватися значимість цього музичного жанру.

Негативна кореляція між цінністю життєвої мудрості (зрілість суджень і здоровий глузд, що досягаються життєвим досвідом (ТЦ2)) означає, що з підвищенні значущості цього музичного напрямки підвищується й значимість цієї цінності.

Дуже цікавими видаються позитивні кореляції такого напрямку як реп з цінностями краси природи та мистецтва (переживання прекрасного в природі та мистецтві (ТЦ5)), свободи (самостійність, незалежність у судженнях та вчинках (ТЦ14)) та творчості (можливість творчої діяльності (ТЦ17)), де можна припустити, що з підвищенні значимості даного музичного стилю підвищується значимість свободи та незалежності, творчості та мистецтва.

Напрямок електронної музики має єдину негативну кореляцію з цінністю продуктивного життя (максимально повне використання своїх можливостей, сил і здібностей (ТЦ11)), що може говорити, що при підвищенні значущості електронної музики підвищується значущість продуктивного життя, а також навпаки.

З цінністю продуктивного життя має негативну кореляцію і напрямок клубної музики, що має також позитивні кореляції з цінностями свободи і

Електронна музика									
-------------------	--	--	--	--	--	--	--	--	--

При цьому значних кореляцій при порівнянні цінностей суспільного визнання (повага оточуючих, колективу, товаришів по роботі (ТЦ9)) та розваг (приємне, необтяжливе проведення часу, відсутність обов'язків (ТЦ13)) з музичними напрямками виявлено не було.

При порівнянні результатів за шкалою реалізованості термінальних цінностей з музичними уподобаннями випробуваних були отримані наступні кореляційні зв'язки (таблиця 5):

Кантрі (4) має негативну кореляцію з показником реалізованості такої цінності як впевненість у собі (ТЦ18%). Враховуючи невисоку значущість даних музичних напрямів у всій вибірці, можна припускати, що кореляції є свідченням наявності деякої статистичної зв'язку у цій вибірці.

Протилежно йде справа з такими напрямками як клубна (6) та поп-музика (9), які є найбільш популярними серед опитаних респондентів. Дані музичні напрямки мають кореляції з більшістю показників реалізованості термінальних цінностей, за винятком таких як життєва мудрість, краса природи та мистецтва (ТЦ5%), кохання (духовна та фізична близькість з коханою людиною (ТЦ6%)), щасливе сімейне життя та деяких інших для певного напрямку, причому всі кореляції виключно позитивні.

Клубна музика корелює з показниками реалізованості таких цінностей як активне діяльне життя (ТЦ 1%), цікава робота (ТЦ 4%), матеріально забезпечене життя (відсутність матеріальних труднощів (ТЦ 7%)), наявність добрих та вірних друзів, громадське визнання (ТЦ 9%), пізнання (ТЦ 10%), продуктивне життя (ТЦ 11%), розвиток (ТЦ 12%), розваги (ТЦ 13%), свобода та впевненість у собі.

Напрямок поп-музики має кореляційні зв'язки з показниками реалізованості наступних термінальних цінностей: активне діяльне життя, здоров'я (ТЦ3%), цікава робота, матеріально забезпечене життя, наявність

ТЦ13%											
ТЦ14%											
ТЦ15%											
ТЦ16%											
ТЦ18%											

Відразу варто відзначити, що сприйняття реалізованості в собі тієї чи іншої цінності випробуваними суто суб'єктивно, тому отримані дані за цією методикою необхідно розглядати як додаткові для конкретизації критеріїв ранжирування цінностей.

При порівнянні рангів інструментальних цінностей (1 – вищий, 18 – нижчий) за тестом Рокича з музичними уподобаннями піддослідних було виявлено такі кореляційні зв'язки (таблиця 2.6):

Кореляція між класичною музикою і цінністю ефективності у справах (працелюбність, продуктивність у роботі (ІЦ18)) свідчить про деякої статистичної зв'язок у цій вибірці, коли він підвищення значимості одного показника веде до зниження другого.

Напрями клубної та поп-музики мають негативну кореляцію з такими цінностями як вихованість (хороші манери (ІЦ2)) та старанність (дисциплінованість (ІЦ5)), таким чином, при підвищенні значущості цих напрямків підвищується значимість цих цінностей. Крім цього поп-музика позитивно корелює з такими цінностями як сміливість у відстоюванні своєї думки, своїх поглядів (ІЦ12) та тверда воля (уміння наполягти на своєму, не відступати перед труднощами (ІЦ13)), що говорить про зворотний зв'язок: при підвищенні значущості поп -Музики значимість цих цінностей знижується. Позитивну кореляцію з цінністю сміливості у відстоюванні своєї думки та поглядів також має напрямок латинської музики.

Такі музичні напрями як рок і панк позитивно корелюють з цінністю вихованості, відповідно, у разі підвищення значимості даних музичних напрямів значимість такої цінності як вихованість знижується.

Напрямок реггі має негативний кореляційний зв'язок із цінністю твердої волі і позитивну з такою цінністю як чуйність (ІЦ16).

Реп-музика має єдину кореляцію з цінністю освіченості (широта знань, висока загальна культура (Щ8)): у разі підвищення значимості реп-музики значимість освіченості знижується.

Таблиця 2.6. Коефіцієнти кореляції між рангами інструментальних цінностей та музичними напрямками

	Щ 1	Щ2	Щ4	Щ5	Щ8	Щ10	Щ12	Щ13	Щ16	Щ18
Класична музика										
Клубна музика										
Латинська музика										
Панк										
Поп музика										
Рок музика										
Регі										
Реп										

При цьому значних кореляцій при співвіднесенні музичних напрямків з такими інструментальними цінностями як високі запити (високі вимоги до життя та високі домагання (Щ3)), незалежність (Щ6), непримиренність до недоліків у собі та інших (Щ7), відповідальність (почуття обов'язку, вміння) тримати своє слово (Щ9)), самоконтроль (стриманість, самодисципліна) (Щ11)), толерантність (до поглядів та думок інших, вміння прощати помилки та помилки інших людей (Щ14)), чесність (правдивість, щирість (Щ15)) та широта поглядів (уміння зрозуміти чужу думку, поважати інші смаки, звичаї, звички (Щ17)) виявлено не було.

При порівнянні результатів за шкалою реалізованості інструментальних цінностей з музичними уподобаннями випробуваних були отримані наступні кореляційні зв'язки (таблиця 2.7):

Напрями клубної та поп-музики корелюють з більшістю показників реалізованості інструментальних цінностей, що характеризує слухачів цього роду музики як людей, які мають високу самооцінку, високо цінують свої

переваги, здібності та особисті якості. Так, наприклад при підвищенні значущості цих музичних напрямів підвищується суб'єктивна реалізованість таких цінностей як акуратність (охайність, вміння утримувати в порядку речі, порядок у справах (Щ1%), вихованість (Щ2%), життєрадісність (Щ4%), старанність (Щ5%), незалежність (Щ6%), відповідальність (Щ9%), чуйність (Щ16%), широта поглядів (Щ17%) та ефективність у справах (Щ18%).), твердої волі (Щ13%) та чесності (Щ15%), а при підвищенні значущості поп-музики підвищується реалізованість самоконтролю (Щ11%) та толерантності (Щ14%).

Реалізованість таких цінностей як вихованість, життєрадісність, незалежність, відповідальність, сміливість у відстоюванні своєї думки та поглядів (Щ 12%), тверда воля та ефективність у справах також збільшується при підвищенні значущості напряму реп-музики.

У разі підвищення значимості рок-музики знижується важливість такої цінності як чуйність (Щ 16%).

Таблиця 2.7. Коефіцієнти кореляції між показниками реалізованості інструментальних цінностей та музичними напрямками

	Клубна музика	Поп-музика	Рок-музика	Реп
Щ 1%				
Щ 2%				
Щ 3%				
Щ 4%				
Щ 5%				
Щ 6%				
Щ 9%				
Щ 11%				
Щ 12%				
Щ 13%				
Щ 14%				
Щ 15%				
Щ 16%				
Щ 17%				
Щ 18%				

Варто відзначити, що при порівнянні значущості музичних напрямів з показниками таких цінностей як непримиренність до недоліків у собі та інших

(ІЦ 7%), освіченість (ІЦ 8%) та раціоналізм (ІЦ 10%) значних кореляцій виявлено не було.

Завдяки поділу переваг випробуваних на українську та іноземну музику (таблиця 2.8), стає можливим простежити такі відмінності: із середніх значень рангів термінальних цінностей (1 - вищий, 18 - нижчий) за тестом Рокича видно, що цінність щасливого сімейного життя (ТЦ 15) має велику значущість для підгрупи, чії переваги частіше схиляються на користь української музики (5,64), ніж для підгрупи, що віддає перевагу закордонній музиці (8,91), при цьому ймовірність помилки даної кореляції досить невелика - 0,02 (при $p <$ більшою в групі, що підтримує в основному іноземного виробника (6,88), ніж у прихильників вітчизняного музичного мистецтва (8,56).

Відносно невисока ймовірність помилки простежується і при порівнянні цінності розвитку (ТЦ 12) в обох підгрупах, причому для першої значимість цієї цінності дещо нижча, ніж для другої підгрупи (9,04 та 7,63 відповідно).

Таблиця 2.8. Порівняння середніх значень термінальних цінностей між гуртами української та іноземної музики

	Українська музика	Іноземна музика		
ТЦ1				
ТЦ2				
ТЦ3				
ТЦ4				
ТЦ5				
ТЦ6				
ТЦ7				
ТЦ8				
ТЦ9				
ТЦ10				
ТЦ11				
ТЦ12				
ТЦ13				
ТЦ14				
ТЦ15				
ТЦ16				
ТЦ17				
ТЦ18				

Для шанувальників українську музики, кількість яких склала 56 опитаних з усієї вибірки, найбільш відданими цінностями є (таблиця 2.9): фізичне та психічне здоров'я (ТЦ3), кохання (ТЦ6), щасливе сімейне життя (ТЦ15) та наявність добрих, вірних друзів (ТЦ8). З менш значимих цінностей даної підгрупи варто виділити такі як: активне діяльне життя (ТЦ1), матеріально забезпечене життя (ТЦ7), цікава робота (ТЦ4), впевненість у собі (ТЦ18), розвиток (ТЦ12), життєва мудрість (ТЦ2), пізнання (ТЦ10) та свобода (ТЦ14). Незначними для цієї підгрупи видаються цінність продуктивного життя (ТЦ11), суспільне визнання (ТЦ9), розваги (ТЦ13), творчість (ТЦ17), щастя інших (ТЦ16), краса природи та мистецтва (ТЦ5).

Таблиця 2.9. Співвідношення цінностей між гуртами української та іноземної музики

Українська музика		Іноземна музика	
ТЦ3		ТЦ6	
ТЦ6		ТЦ3	
ТЦ15		ТЦ18	
ТЦ8		ТЦ8	
ТЦ1		ТЦ12	
ТЦ7		ТЦ7	
ТЦ4		ТЦ1	
ТЦ18		ТЦ2	
ТЦ12		ТЦ4	
ТЦ2		ТЦ15	
ТЦ10		ТЦ14	
ТЦ14		ТЦ10	
ТЦ11		ТЦ11	
ТЦ9		ТЦ9	
ТЦ13		ТЦ13	
ТЦ17		ТЦ17	
ТЦ16		ТЦ16	
ТЦ5		ТЦ5	

Подібним чином і в групі іноземної музики, кількість якої склала 66 респонденти: поряд з цінністю продуктивного життя, що має рівно таку ж значущість - 11,08, найменш значущими є цінності пізнання (ТЦ10), суспільного визнання, розваги, творчості, щастя інших. і краси природи та мистецтва. Серед менш значимих, ніж ведучі, тут виділяються: життєва

мудрість, цікава робота, щасливе сімейне життя і свобода, що має однакову значимість у порівнянні з групою української музики (9,88).

Виходячи з таблиці 2.9, не можна ще раз не відзначити статистично різне сприйняття цінності щасливого сімейного життя в обох підгрупах: на відміну від групи іноземної музики, де ця цінність знаходиться на десятій позиції, у групі, що частіше віддає перевагу українській музиці, ця цінність займає третю позицію по ступеня значущості та важливості. Що ж до найбільш значимих цінностей серед прихильників іноземної музики, то тут видимих відмінностей щодо першої підгрупи не спостерігається: головними цінностями є любов і здоров'я, трохи меншою мірою - цінність упевненості в собі, причому третя позиція із середнім показником 6,88 є значно більшою, значної, ніж восьма в

При порівнянні середніх значень реалізованості термінальних цінностей між групами української та іноземної музики найнижча ймовірність помилки ($0,02p < 0,05$) простежується за цінністю здоров'я, причому в першій групі випробуваних ця цінність реалізована на 83,5% (у даному випадку середня арифметична значення у всій підгрупі відповідає середньому відсотку реалізованості), тоді як у другій - менш, ніж 70% (таблиця 2.10).

Цінність свободи, як і цінність здоров'я, так само оцінюється досить високо в обох підгрупах: у групі української музики ця цінність реалізована на 77,2%, а у групі іноземної музики – на 65,5%, ймовірність помилки в даному випадку така ж невелика - 0,05.

Наявність добрих і вірних друзів також сприймається в обох підгрупах як одна з найбільш значущих і реалізованих цінностей: 76,4% у групі української музики та 73,9% у групі іноземної музики.

Не можна не згадати і про досить високий рівень суб'єктивної реалізованості цінності суспільного визнання в обох підгрупах: 70,6% та 65,4% відповідно.

Таблиця 2.10. Порівняння середніх значень реалізованості термінальних цінностей між групами української та іноземної музики

	Української музика	Іноземна музика		
ТЦ1%				
ТЦ2%				
ТЦ3%				
ТЦ4%				
ТЦ5%				
ТЦ6%				
ТЦ7%				
ТЦ8%				
ТЦ9%				
ТЦ10%				
ТЦ11%				
ТЦ12%				
ТЦ13%				
ТЦ14%				
ТЦ15%				
ТЦ16%				
ТЦ17%				
ТЦ18%				

Серед найменш реалізованих цінностей в обох підгрупах варто виділити такі як: цікава робота (49,2% у групі української та 37,7% у групі іноземної музики), краса природи та мистецтва (45,6% та 47,4% у українській та іноземної групи) та творчість (43,2% та 44,9% відповідно).

Найбільш реалізованою серед інструментальних цінностей (таблиця 2.11) в обох групах є відповідальність, причому у групі прихильників української музики середнє значення реалізованості цієї цінності значно вище, ніж у групі іноземної музики (88% та 78,4% відповідно), при цьому ймовірність помилки відмінностей середніх становила всього 0,02.

Високий відсоток реалізованості в обох групах має також цінність життєрадісності, і тут ця цінність також є більш реалізованою для групи української музики - 80,7% проти 77% для групи прихильників іноземної музики.

Менш реалізованими, але мають також високі відсотки обох підгрупах є такі цінності: вихованість, реалізованість якої становить 78,4% групи української музики і 79% групи іноземної музики; акуратність, старанність,

сміливість у відстоюванні своєї думки, своїх поглядів, широта поглядів, чесність, чуйність, раціоналізм та самоконтроль.

Відносно істотна відмінність в оцінці реалізованості простежується на прикладі таких цінностей як толерантність (у групі української музики ця цінність реалізована на 74,4%, а в групі іноземної музики на 64,6%) та ефективність у справах (75,1% та 64, 8% у групах української та іноземної музики відповідно), при цьому ймовірність помилки відмінностей середніх значень даних цінностей відносно невелика: 0,1 для першої цінності та 0,09 для другої.

Таблиця 2.11. Порівняння середніх значень реалізованості інструментальних цінностей між групами української та іноземної музики

	Українська музика	Іноземна музика		
Щ 1%				
Щ 2%				
Щ 3%				
Щ 4%				
Щ 5%				
Щ 6%				
Щ 7%				
Щ 8%				
Щ 9%				
Щ 10%				
Щ 11%				
Щ 12%				
Щ 13%				
Щ 14%				
Щ 15%				
Щ 16%				
Щ 17%				
Щ 18%				

Найменш реалізованими для обох підгруп є такі цінності як: високі запити з 53,2% та 55,4% реалізованості у групах української та іноземної музики відповідно; непримиренність до недоліків у собі та інших (44,5% у групі української та 48% у групі іноземної музики), а також відносно невисокий відсоток суб'єктивної реалізованості в обох підгрупах має цінність освіченості, що може свідчити про самокритичність та прагнення досліджуваних не

задовольнятися вже досягнутими знаннями та цілями (64,2% та 65,2% у першій та другій групах відповідно).

У цьому слід зазначити, що з порівнянні середніх значень рангів інструментальних цінностей між групами української та іноземної музики значних кореляцій виявлено не було.

Таким чином, проаналізувавши результати проведеного дослідження, можна стверджувати, що особливості ціннісно-сислової системи особистості сучасної молоді мають відмінності на рівні самоактуалізації, свідомості життя та ціннісних орієнтацій відповідно до музичних уподобань. Це дає підстави припустити, що формування та розвиток ціннісно-сислової системи особистості може відбуватися відповідно до тих музичних уподобань, яких дотримується людина. З іншого боку, у виборі того чи іншого музичного жанру можуть відігравати роль певні особистісні особливості людини, тому тут правильніше говорити про взаємозворотній зв'язок. Однак, виявлені за допомогою кореляційного аналізу взаємозв'язку музичних напрямів з показниками самоактуалізації, свідомості життя та ціннісних орієнтацій особистості самі по собі ще не свідчать про наявність між зазначеними параметрами причинно-наслідкових відносин, для доказу яких необхідне проведення відповідного формуючого експерименту.

Проведений кореляційний аналіз підтвердив взаємозв'язок музичних переваг випробуваних з даними за всіма шкалами тесту СЖО, за базовими та рядом додаткових шкал САТ, а також з показниками значущості та реалізованості цінностей за тестом М. Рокича.

В. Франкл у питаннях особистості основним поняттям вважає сенс життя. На думку Франкла, «важливий не сенс життя взагалі, а скоріше специфічний сенс життя цієї особи на даний момент». Основним індикатором наявності особистісного сенсу є свідомість життя, що є необхідною умовою гармонійно і творчо особистості, що розвивається. Виходячи з цього, Франклом виділяються групи цінностей, серед яких цінності творчості, а також цінності переживання, серед яких особливе місце у концепції автора займає кохання.

Враховуючи значущість цих цінностей, що втрачається в сучасному суспільстві, музика може виступати як «відродитель» подібних етичних аспектів діяльності та системи стійких ціннісних орієнтацій особистості людини, а також пропагувати активно-вольове ставлення до життя та принципи моральності у відношенні до інших людей, тому особливо важливо, який особистісний сенс надає людина тій музиці, що він слухає.

Як доповнення до отриманих результатів можна навести дані, отримані в результаті проведених у 87-91 та 98-99 роках. досліджень, метою яких було виявлення ціннісного ставлення до різних музичних жанрів та факторів, що впливають на це відношення.

Завдання дослідження: 1) порівняти особливості ціннісного змісту різних жанрів музики у різних аудиторіях; 2) простежити зміни ціннісного змісту різних музичних жанрів у різних аудиторіях великих часових інтервалах (1987-1991 і 1998-1999 рр.). Гіпотези дослідження: 1) музика має у свідомості аудиторії своєрідним ціннісним спектром, який частково збігається і відрізняється залежно від музичного жанру; 2) ціннісний спектр змінюватиметься залежно від аудиторії; 3) ціннісний змісту музичного жанру мають стійкістю великих тимчасових інтервалах тією мірою, як і зберігає стійкість сам жанр.

Дослідження проводилося в різних аудиторіях (за жанрами музики) на прикладі рівного співвідношення чоловіків та жінок (загальна кількість не вказано), середній вік по всій вибірці становив 27 років.

В результаті дослідження виявилось, що музичні жанри мають різні ціннісні спектри, які визначають їх сприйняття як явищ, пов'язаних не тільки з мистецтвом, але і з реальним життям. Так, наприклад, аудиторії рок-музики та авторської пісні схильні сприймати ці жанри як безпосередньо відбивають навколишню реальність, а аудиторія естрадної пісні відноситься до неї як до явища суто розважального характеру. Також на підставі незмінності ставлення до жанру класичної музики, пов'язаної з академічністю і досить стабільним становищем класики в музичному світі, що змінюється, підтвердилося

припущення про залежність стійкості ціннісного змісту музичного жанру від стійкості самого жанру на великих часових інтервалах.

Системи ціннісних орієнтацій та особистісних смислів та вибір певних музичних уподобань речі взаємопов'язані. Численні дослідження підтверджують значущість музичної культури багатьом соціально-демографічних груп: від дітей до людей старшого віку. Але особливе місце у цьому питанні займає молодь як найактивніша спільність із властивими їй життєвими поглядами, настановами та манерою поведінки.

Проаналізувавши теоретичний матеріал та результати проведеного дослідження, які лише певною мірою відображають реальний взаємозв'язок музичного середовища та особливостей ціннісно-сміслової системи особистості, було розроблено комплекс рекомендацій для батьків та педагогів з питань формування та розвитку ціннісно-сміслової системи особистості у дітей та молоді.

Батьки дітей, а також підлітків повинні чітко відстежувати і контролювати, яку саме музику слухають їхні діти, і який сенс у піснях намагається донести виконавець до слухача. Вкрай небажано, щоб дитина безперервно і неконтрольовано слухала музику, особливо в тому випадку, коли батьки незнайомі з її змістом. Необхідно постійно пам'ятати, що в психіці дитини, що не зміцніла, деякі процеси незворотні.

Важливо, щоб з наймолодшого віку дитина вбирала лише найкраще, що може дати музика, тому батьки повинні орієнтувати дітей на вибір музики з високим моральним та позитивним змістом. Якщо виховання та навчання дітей будуватиметься за цим принципом, то з великою часткою ймовірності, з ранніх років у них будуть розвиватися позитивні якості характеру, властивості особистості та система стійких ціннісних орієнтацій, і, найголовніше, творчі задатки та здібності.

У питаннях розвитку ціннісно-сміслової системи дитині велику роль відіграють сімейні дискусії на тему переваг і інтересів дитини, наприклад, під час перегляду певного роду контенту. Це дозволить батькам краще дізнатися

про схильності своїх дітей, а також побачити їх особистісні особливості з нового боку. Також важлива взаємодія педагогів та сім'ї з питань корекції та розвитку ціннісно-сислової системи особистості дитини. Ця співпраця об'єднує зусилля двох сторін, що виховують, і при дотриманні цієї умови можна досягти позитивного результату.

Для шкільних педагогів, педагогів ЗВО бажано добре знати особистісні особливості дітей, підлітків та молоді, з якими їм доводиться взаємодіяти у процесі навчання та виховання. Така інформація буде корисна в міжособистісних відносинах з учнями і дозволить педагогам очікувати і завчасно передбачати певні способи реагування учнів на різноманітні ситуації, а також способи поведінки за певних обставин. Крім цього, знання особистісних особливостей, переваг і схильностей учнів дозволить педагогам безпосередньо впливати і вносити істотний внесок у розвиток їх ціннісно-сислової системи особистості.

Серед найбільш улюблених музичних напрямків сучасної молоді можна виділити клубну та поп-музику, реп, а також рок-музику. Також у ході кореляційного аналізу було виявлено такі статистично значущі відмінності у ціннісно-сисловій системі особистості сучасної молоді відповідно до музичних уподобань.

Висока значущість клубної та поп-музики характерна для людей із розвиненою системою ціннісних орієнтацій, які живуть сьогоденням і мають цілісне бачення свого життя, що свідчить про високий рівень самоактуалізації особистості та свідомості життя. Також ці напрями мають статистично значущі зв'язки з більшістю показників реалізованості термінальних та інструментальних цінностей за тестом Рокича, що характеризує слухачів даних музичних напрямів як людей, які мають високу самооцінку, високо цінують свої переваги та здібності, позитивні властивості характеру та особисті якості.

При підвищенні значущості реп-музики підвищується значимість свободи та незалежності, творчості та мистецтва, а при підвищенні значущості таких музичних напрямків як рок та панк значимість такої цінності як вихованість

знижується. При цьому варто сказати, що такі взаємозв'язки є цілком обґрунтованими, враховуючи зміст та тематику пісень даних музичних жанрів.

При розподілі загальної вибірки опитаних на дві підгрупи, - перших, чії музичні уподобання частіше схиляються у бік української та других, які віддають переваги частіше на користь іноземної музики, було виявлено деякі видимі відмінності на рівні значущості та суб'єктивної реалізованості цінностей між цими підгрупами. Так, наприклад, цінність щасливого сімейного життя має істотно велику значущість для підгрупи української музики, де ця цінність займає третю позицію за ступенем значущості та важливості, ніж для підгрупи, яка віддає перевагу зарубіжній музиці, і тут дана цінність знаходиться лише на десятій позиції. При цьому для обох підгруп головними цінностями є кохання та здоров'я, трохи меншою мірою – цінність впевненості у собі, причому у підгрупі іноземної музики вона знаходиться на третьому місці, а у підгрупі української музики лише на восьмому у загальному списку цінностей.

Серед показників суб'єктивної реалізованості найбільший відсоток обох підгрупах має цінність відповідальності, причому у підгрупі української музики ця цінність реалізована на 88%, а підгрупі іноземної музики - на 78,4%. Цінність здоров'я також має значно більший відсоток реалізованості у першій підгрупі (83,5%), при тому, що у другій підгрупі ця цінність реалізована менш ніж на 70%.

Як показують результати дослідження, особливості ціннісно-сміслової системи особистості сучасної молоді мають відмінності на рівні самоактуалізації, свідомості життя та ціннісних орієнтацій відповідно до музичних уподобань. Музичні переваги, мабуть, не надають настільки безпосереднього на формування ціннісно-сміслової системи особистості людини, але з отриманих даних, ціннісні орієнтації особистості можуть грати значної ролі у виборі певного музичного жанру, тому необхідно говорити про існування взаємозворотного зв'язку.

Висновки по розділу 2.

Дослідження проводилось серед здобувачів вищої освіти Дніпровського гуманітарного університету з лютого по травень 2024 року. Для проведення дослідження було використано такі методики:

- 1) анкетування;
- 2) самоактуалізаційний тест;
- 3) тест смисложиттєвої орієнтацій;
- 4) тест М. Рокіча.

Отримані за перерахованими методиками дані були піддані обробці стандартними методами математичної статистики, такими як порівняння середніх за t-критерієм Стюдента (Student) з визначенням ймовірності помилки відмінностей середніх (p), а також виявлення сили зв'язку параметрів, що вивчаються методом одновимірного кореляційного аналізу (r).

У проведеному дослідженні брали участь 122 здобувача вищої освіти віком від 18 до 22 років. З них - 62,3% жіночої статі, 37,7% - чоловічої статі (76 дівчат та 46 юнаків). Середній вік випробуваних становив 20 повних років. У ході роботи проводилася діагностика особистісних та поведінкових особливостей (самоактуалізація), смисложиттєвих та ціннісних орієнтацій, а також діагностика суб'єктивної реалізованості ціннісних орієнтацій. При цьому оцінювалося загалом 92 різних параметри.

Кантрі (4) має негативну кореляцію з показником реалізованості такої цінності як впевненість у собі (ТЦ18%). Враховуючи невисоку значущість даних музичних напрямів у всій вибірці, можна припускати, що кореляції є свідченням наявності деякої статистичної зв'язку у цій вибірці.

Протилежно йде справа з такими напрямками як клубна (6) та поп-музика (9), які є найбільш популярними серед опитаних респондентів. Дані музичні напрямки мають кореляції з більшістю показників реалізованості термінальних цінностей, за винятком таких як життєва мудрість, краса природи та мистецтва (ТЦ5%), кохання (духовна та фізична близькість з

коханою людиною (ТЦ6%), щасливе сімейне життя та деяких інших для певного напрямку, причому всі кореляції виключно позитивні.

Клубна музика корелює з показниками реалізованості таких цінностей як активне діяльне життя (ТЦ 1%), цікава робота (ТЦ 4%), матеріально забезпечене життя (відсутність матеріальних труднощів (ТЦ 7%)), наявність добрих та вірних друзів, громадське визнання (ТЦ 9%), пізнання (ТЦ 10%), продуктивне життя (ТЦ 11%), розвиток (ТЦ 12%), розваги (ТЦ 13%), свобода та впевненість у собі.

Напрямок поп-музики має кореляційні зв'язки з показниками реалізованості наступних термінальних цінностей: активне діяльне життя, здоров'я (ТЦ3%), цікава робота, матеріально забезпечене життя, наявність добрих та вірних друзів, громадське визнання, продуктивне життя, розвиток, свобода, щастя інших та впевненість в собі.

Таке різноманіття кореляційних зв'язків свідчить у тому, що шанувальникам даних музичних напрямів властиве переконання у цьому, що кінцева мета індивідуального існування вартий того, щоб до неї прагнути.

Напрями клубної та поп-музики мають негативну кореляцію з такими цінностями як вихованість (хороші манери (Щ2)) та старанність (дисциплінованість (Щ5)), таким чином, при підвищенні значущості цих напрямків підвищується значимість цих цінностей. Крім цього поп-музика позитивно корелює з такими цінностями як сміливість у відстоюванні своєї думки, своїх поглядів (Щ12) та тверда воля (уміння наполягти на своєму, не відступати перед труднощами (Щ13)), що говорить про зворотний зв'язок: при підвищенні значущості поп -Музики значимість цих цінностей знижується. Позитивну кореляцію з цінністю сміливості у відстоюванні своєї думки та поглядів також має напрямок латинської музики.

При цьому значних кореляцій при співвіднесенні музичних напрямків з такими інструментальними цінностями як високі запити (високі вимоги до життя та високі домагання (Щ3)), незалежність (Щ6), непримиренність до недоліків у собі та інших (Щ7), відповідальність (почуття обов'язку, вміння)

тримати своє слово (Щ9)), самоконтроль (стриманість, самодисципліна) (Щ11)), толерантність (до поглядів та думок інших, уміння прощати помилки та помилки інших людей (Щ14)), чесність (правдивість, щирість (Щ15)) та широта поглядів (уміння зрозуміти чужу думку, поважати інші смаки, звичаї, звички (Щ17)) виявлено не було.

Напрями клубної та поп-музики корелюють з більшістю показників реалізованості інструментальних цінностей, що характеризує слухачів цього роду музики як людей, які мають високу самооцінку, високо цінують свої переваги, здібності та особисті якості. Так, наприклад при підвищенні значущості цих музичних напрямів підвищується суб'єктивна реалізованість таких цінностей як акуратність (охайність, вміння утримувати в порядку речі, порядок у справах (Щ1%), вихованість (Щ2%), життєрадісність (Щ4%), старанність (Щ5%), незалежність (Щ6%), відповідальність (Щ9%), чуйність (Щ16%), широта поглядів (Щ17%) та ефективність у справах (Щ18%).), твердої волі (Щ13%) та чесності (Щ15%), а при підвищенні значущості поп-музики підвищується реалізованість самоконтролю (Щ11%) та толерантності (Щ14%).

В групі іноземної музики, кількість якої склала 66 респонденти: поряд з цінністю продуктивного життя, що має рівно таку ж значущість - 11,08, найменш значущими є цінності пізнання (ТЦ10), суспільного визнання, розваги, творчості, щастя інших. і краси природи та мистецтва. Серед менш значимих, ніж ведучі, тут виділяються: життєва мудрість, цікава робота, щасливе сімейне життя і свобода, що має однакову значимість у порівнянні з групою української музики (9,88).

Відносно істотна відмінність в оцінці реалізованості простежується на прикладі таких цінностей як толерантність (у групі української музики ця цінність реалізована на 74,4%, а в групі іноземної музики на 64,6%) та ефективність у справах (75,1% та 64, 8% у групах української та іноземної музики відповідно), при цьому ймовірність помилки відмінностей середніх

значень даних цінностей відносно невелика: 0,1 для першої цінності та 0,09 для другої.

Таким чином, проаналізувавши результати проведеного дослідження, можна стверджувати, що особливості ціннісно-сміслової системи особистості сучасної молоді мають відмінності на рівні самоактуалізації, свідомості життя та ціннісних орієнтацій відповідно до музичних уподобань. Це дає підстави припустити, що формування та розвиток ціннісно-сміслової системи особистості може відбуватися відповідно до тих музичних уподобань, яких дотримується людина. З іншого боку, у виборі того чи іншого музичного жанру можуть відігравати роль певні особистісні особливості людини, тому тут правильніше говорити про взаємозворотній зв'язок. Однак, виявлені за допомогою кореляційного аналізу взаємозв'язку музичних напрямів з показниками самоактуалізації, свідомості життя та ціннісних орієнтацій особистості самі по собі ще не свідчать про наявність між зазначеними параметрами причинно-наслідкових відносин, для доказу яких необхідне проведення відповідного формуючого експерименту.

Проведений кореляційний аналіз підтвердив взаємозв'язок музичних переваг випробуваних з даними за всіма шкалами тесту СЖО, за базовими та рядом додаткових шкал САТ, а також з показниками значущості та реалізованості цінностей за тестом М. Рокича.

ВИСНОВКИ

1. Теорія Зигмунда Фрейда припускає, що на людську особистість впливають переживання, які людина проходить на різних стадіях розвитку. Біологічний підхід стверджує, що особистість людини детермінована генетично. Є вчені, які вважають, що особистість визначається думками, цінностями та почуттями, які є у людей.

Теорія рис особистості передбачає, що особистість людини можна аналізувати з допомогою п'яти широких показників рис особистості. Вимірювання зосереджені на тому, чи є людина екстравертом або з нею легко ладнати. Зрештою, існує гуманістичний підхід, який припускає, що люди за своєю природою добрі. Вони позитивно впливають один на одного, призводячи до розвитку здорових особистостей.

Д. Басс вважає, що вивчення біологічного підходу багато в чому допоможе розуміти особи. Біологія – вивчення життя. У психології біологічні підходи надають різні методи оцінки психологічних і поведінкових тенденцій. У статті він згадує три шляхи: еволюційний, поведінковий генетичний і психофізіологічний підходи.

Біологічне дослідження особистості було глибоко неправильно зрозуміле. Насамперед люди думають, що існує єдиний підхід до біологічної теорії, однак існує кілька підходів. Друга помилка змушує людей вірити, що біологічні підходи суперечать екологічним підходам. Це не так, оскільки еволюційні підходи описують, як організми адаптуються до середовища.

Паттерсон і Джозеф вивчали особистісно-орієнтовану модель у зв'язку із сучасними розробками в галузі позитивної психології. Теорія Карла Роджерса, орієнтована на людину, передбачає, що людському вигляду властива тенденція до зростання, розвитку та максимального функціонування. Це припущення використовується як основний кодекс клієнт-центрованої практики лікування.

Результати дослідження доводять, що науковці можуть використовувати короткі інструменти замість більш довгих інструментів великої п'ятірки. Трапляються випадки, коли умови дослідження вимагають використання короткого інструменту. Із двох інструментів рекомендується використати 10 пунктів. Це засновано на тому факті, що цей інструмент виявився чудовим з точки зору психометрії, він дозволяє дослідникам перевіряти наявність помилок, а виконання тесту займає близько однієї хвилини.

Особистість розуміється як характерні моделі думок, почуттів та дій, які призводять до певних способів взаємодії з навколишнім середовищем. Однією з концепцій особистості є теорія чорт. Риси – це «психологічні сутності, які можна вивести лише з поведінки та досвіду». Вони вважаються основними компонентами особистості, які формують характеристики людини. Вони служать для з'ясування закономірностей, що спостерігаються, і послідовності поведінки і відмінностей між людьми. Тоді як цінності найчастіше інтерпретуються як абстрактні концепції чи переконання (когнітивна структура), які належать до кращих кінцевих станів існування чи способів поведінки. Вони організовані за шкалою їх відносної важливості та трансцендентні стосовно ситуації. Вони визначають оцінку та вибір конкретної поведінки. Якщо цінності перебувають у протиріччі, людина схильна поводитися відповідно до тих, хто посідає вищу становище у ієрархії.

Самість як психологічний конструкт включає, серед іншого, саморепрезентацію своїх якостей особистості та ієрархію цінностей. У тих самих людей інформація, що міститься в когнітивних схемах «рис особистості» і «цінностей», має бути пов'язана особливо міцно, оскільки є важливим аспектом Я-концепції. Механізм, що лежить в основі цих відносин, ґрунтується на мотивації підтримки самооцінки (прагненні до позитивного Я). Виявляється, люди з високим почуттям цінностей добре формулюють переконання про Самості і таким чином характеризуються високим рівнем ясності Я-концепції. Навпаки, для людей з низькою самооцінкою характерний відносно вищий рівень невизначеності, нестабільності та непостійності.

Відмінності у самооцінці пов'язані, зокрема, зі ступенем конкретизації відносин між різними елементами знань, які у Я-концепції. Безперечно, самооцінку не слід розглядати як єдине уявне уявлення самооцінки людини.

Емпатія трактується як багатовимірний за своєю природою конструкт, що містить як емоційний, так і когнітивний компоненти. Емоційні компоненти виражаються в емпатичній стурбованості, що призводить до концентрації на нещастя іншої людини та спробах відновити свій добробут, і в особистісному дистресі, який, у свою чергу, орієнтований на Самість і приносить полегшення власних страждань.

У контексті цієї бакалаврської роботи особистість може бути описана, як відносно стабільний набір характеристик, схильностей і темпераментів, які були сформовані спадковістю та соціальними, культурними та екологічними факторами. Ці риси визначають те, як індивіди взаємодіють з різними людьми та реагують на них і ситуації. Вважається, що деякі аспекти особистості є результатом природи.

Важливо відзначити, що кожен з індивідів має унікальну особистість, яка відрізняє нас від інших людей. Таким чином, розуміння чиеїсь особистості дає нам підказки про те, як ця людина, ймовірно, діятиме та почуватиметься в різних ситуаціях.

Сама особистість має три ключові детермінантні фактори:

1. Спадковість відноситься до тих факторів, які були визначені під час зачаття. Фізична будова, привабливість обличчя, стать, темперамент, м'язовий склад і рефлекси, рівень енергії та біологічні ритми – це характеристики, які зазвичай вважаються, що на нього повністю чи суттєво вплинуло те, ким були ваші батьки, тобто їхній біологічний, фізіологічний та невід'ємний психологічний склад.

2. Навколишнє середовище - фактори середовища, які впливають на формування нашої особистості, це культура, в якій ми виховуємося, наші ранні умови, норми в нашій родині, друзях і соціальних групах, а також інші впливи, які ми зазнаємо.

3. Ситуація - третій фактор, ситуація, впливає на вплив спадковості та середовища на особистість. Хоча особистість людини загалом стабільна і послідовна, вона змінюється в різних ситуаціях. Різні вимоги різних ситуацій викликають різні аспекти особистості. Тому не слід аналізувати моделі особистості в ізоляції.

Поведінка складається з чотирьох компонентів:

- Мотивація - прагнення виконувати одну дію замість іншої. Усвідомлення наших основних рушійних факторів, тих речей, які мотивують вас позитивно чи негативно, може допомогти вам зрозуміти коріння вашої поведінки та внести необхідні корективи, щоб змінити свою поведінку.

- Режим мислення - спосіб обробки різних вхідних даних, які отримує ваш мозок. Усвідомлення того, як ми сприймаємо та осмислюємо інформацію, може допомогти нам зрозуміти, як ми приймаємо судження або приймаємо рішення, які призводять до вибору однієї поведінки чи курсу дій замість іншого.

- Способи дій - порядок дій, який ми застосовуємо в даній ситуації. Усвідомлення того, як ми виражаємо нашу реакцію на речі, які відбуваються з індивідами та навколо них, може допомогти зрозуміти альтернативи, доступні нам, коли виникають певні події.

- Способи взаємодії: спосіб, у який індивіди спілкуються та діляться ідеями, думками та почуттями з іншими. Усвідомлення того, як ми спілкуємося та працюємо з іншими, може допомогти нам зрозуміти, як наш бажаний стиль підходить до тих, з ким ми працюємо та живемо.

Музика є основним каналом спілкування: вона є засобом, за допомогою якого люди можуть ділитися емоціями, намірами та значеннями, навіть якщо їхня розмовна мова може бути взаємно незрозумілими. Це також може стати життєво важливою рятувальною лінією для взаємодії людей для тих, чії особливі потреби ускладнюють інші засоби спілкування. Музика може справляти потужний фізичний вплив, може викликати глибокі та глибокі емоції

всередині нас, і може бути використаний для генерування нескінченно тонких варіацій виразності кваліфікованим композитори та виконавці.

Одним із результатів є те, що музику можна дедалі частіше використовувати як засіб формулювання і виражати індивідуальність. Це використовується не лише для регулювання власного повсякденного життя настрої та поведінку, а також представляти себе іншим так, як нам подобається наш музичні смаки та вподобання можуть сформувати важливе твердження про наші цінності та ставлення, а композитори та виконавці використовують свою музику, щоб виразити власну відмінність поглядів на світ. Музичні уподобання можуть визначити, до яких соціальних груп індивід належить, а до яких ні, і це особливо ясно у випадку музичних уподобань підлітків.

Науковці припускають, що музиканти в цілому мають певні відмітні характеристики, такі як інтроверсія, тривога та патемія (чутливість та уява), і продовжується проводити точніші відмінності між конкретними профілями особистості композиторів, вчителі музики, інструментальні виконавці тощо.

Підводячи підсумок, можна говорити про те, що ідентичності в музиці можуть базуватися на загальних відмінностях між широкими категоріями музичної діяльності, а також на конкретних відмінностях які охоплюють ці категорії, зокрема інструменти та жанри .

Дослідження проводилось серед здобувачів вищої освіти Дніпровського гуманітарного університету з лютого по травень 2024 року. Для проведення дослідження було використано такі методика:

- 1) анкетування;
- 2) самоактуалізаційний тест;
- 3) тест смисложттевії орієнтацій;
- 4) тест М. Рокіча.

Отримані за перерахованими методиками дані були піддані обробці стандартними методами математичної статистики, такими як порівняння середніх за t-критерієм Стьюдента (Student) з визначенням ймовірності

помилки відмінностей середніх (p), а також виявлення сили зв'язку параметрів, що вивчаються методом одновимірного кореляційного аналізу (r).

У проведеному дослідженні брали участь 122 здобувача вищої освіти віком від 18 до 22 років. З них - 62,3% жіночої статі, 37,7% - чоловічої статі (76 дівчат та 46 юнаків). Середній вік випробуваних становив 20 повних років. У ході роботи проводилася діагностика особистісних та поведінкових особливостей (самоактуалізація), смисложиттєвих та ціннісних орієнтацій, а також діагностика суб'єктивної реалізованості ціннісних орієнтацій. При цьому оцінювалося загалом 92 різних параметри.

6. Проаналізувавши результати проведеного дослідження, можна стверджувати, що особливості ціннісно-сміслової системи особистості сучасної молоді мають відмінності на рівні самоактуалізації, свідомості життя та ціннісних орієнтацій відповідно до музичних уподобань. Це дає підстави припустити, що формування та розвиток ціннісно-сміслової системи особистості може відбуватися відповідно до тих музичних уподобань, яких дотримується людина. З іншого боку, у виборі того чи іншого музичного жанру можуть відігравати роль певні особистісні особливості людини, тому тут правильніше говорити про взаємозворотній зв'язок. Однак, виявлені за допомогою кореляційного аналізу взаємозв'язку музичних напрямів з показниками самоактуалізації, свідомості життя та ціннісних орієнтацій особистості самі по собі ще не свідчать про наявність між зазначеними параметрами причинно-наслідкових відносин, для доказу яких необхідне проведення відповідного формуючого експерименту.

Проведений кореляційний аналіз підтвердив взаємозв'язок музичних переваг випробуваних з даними за всіма шкалами тесту СЖО, за базовими та рядом додаткових шкал САТ, а також з показниками значущості та реалізованості цінностей за тестом М. Рокича.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАНЬ

1. Дорожко І. І., Малихіна О. Є., Абаньшина С. Є. Вивчення структурних компонентів ціннісно-сислової сфери особистості. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2023. Серія Психологія. Випуск 3. С. 103-108
2. отков С. О. Ціннісно-сислова сфера особистості: роль, структура та функції. *Психологічний часопис*. - 2018. - № 10. - С. 105-128.
3. Панок І. Ціннісно-сислові кореляти життєвих завдань особистості у студентському віці. *Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Психологія*. 2021 Випуск 65. С. 213-223
4. Сошина Ю. Цінності та ціннісні орієнтації в системі ціннісно-сислової сфери підлітка. *Збірник наукових праць .Проблеми сучасної психології*. 2019. № 22. С. 530-539
5. Субота М. В. Сприйняття музики як психологічної категорії [Електронний ресурс] / М. В. Субота – Режим доступу до ресурсу:
6. Тітова Т.Є., Красиљна К.О. Особливості ціннісно-сислової саморегуляції підлітків. *Психологія і особистість*. 2017. № 1 (11). С. 155 –
.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=1&S21STR=%D0%A7%D0%B0%D0%B9%D0%BA%D0%B0%20%D0%93\$" \o "Пошук за автором" Чайка Г. В. Ціннісно-сислова сфера у кризові періоди розвитку особистості / Г. В. Чайка. *Актуальні проблеми психології*. 2015. Т. 9, Вип. 6. С. 93-101
новська Т. А. Особливості ціннісно-сислової сфери підлітків / Т. А. Яновська, І. В. Когут. *Психологія і особистість : наук. журнал* / Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України ; Полтав. нац. пед. ун-т імені 84 В. Г. Короленка. Київ ; Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2020. Вип. 2 (18). С. 189-204.

. 2020. № 2(12). P. 52-56

10. Aluja A, Garcia LF. Relationships between Big Five personality factors and values. *Soc Behav Pers.* 2004. № 32(7). P. 619–626.

11. Austin EJ, Farrelly D, Black C, Moore H. Emotional intelligence, Machiavellianism and emotional manipulation: does EI have a dark side? *Pers Individ Dif.* 2007. № 43(1). P. 179–189.

12. Bahktin, M. Discourse in the novel. In M. Holquist (ed.), *The Dialogic Imagination*, (translated by C. Emerson and M. Holquist). Austin, TX: University of Texas Press. 1981. P. 259–422

13. Balliet D, Joireman J, Daniels D, George-Falvy J. Empathy and the Schwartz value system: a test of an integrated hypothesis. *Individ Differ Res.* 2008. № 6(5). P. 269–279.

14. Batson C.D, Lishner D.A, Stocks EL. The empathy-altruism hypothesis. In: Schroder DA, Graziano WG, editors. *The Oxford Handbook of Prosocial Behavior*. New York, NY: Oxford University Press. 2015. P. 259–281.

15. Bilsky W, Schwartz SH. Values and personality. *Eur J Pers.* 1994. № 8(3). P. 163–181.

16. Baumeister RF. The nature and structure of the self: an overview. In: Baumeister R, editor. *The Self in Social Psychology*. Philadelphia, PA: Psychology Press (Taylor & Francis). 1999. P.1–20.

17. Bem, S.L. Gender schema theory: a cognitive account of sex typing. *Psychological Review.* 1981. № 88. P. 354–364.

18. Bialik M., Bogan M., Fadel C., Horvathova M., Character Education for the 21st Century: What Should Students Learn? Centre for Curriculum Redesign. Boston, Massachusetts. 2015

19. Bruner, J. *Acts of Meaning*. Cambridge, MA: Harvard University Press. 1990.

20. Brzozowski P. *Skala Dyrektywności Johna. J. Raya*. Warszawa: Pracownia Testów Psychologicznych Polskiego Towarzystwa Psychologicznego 1997.

21. Butterworth G. Context and cognition in models of cognitive growth. In P. Light and G. Butterworth (ed.), *Context and Cognition: Ways of Learning and Knowing*, Hills-dale, NJ: Lawrence Erlbaum. 1992. P. 1–13
22. Campbell JD, Assanand S, Paula AD. The structure of the self-concept and its relation to psychological adjustment. *J Pers*. 2003. № 71(1). P. 115–140.
23. Caprara GV, Alessandri G, Eisenberg N. Prosociality: the contribution of traits, values, and self-efficacy beliefs. *J Pers Soc Psychol*. 2012. № 102 (6). P. 1289–1303.
24. Cervone D. Personality architecture: within-person structures and processes. *Ann Rev Psychol*. 2005. № 56(1). P. 423–452.
25. Ciecuch J. Exploring the complicated relationship between values and behaviour. In: Roccas S, Sagiv L, editors. *Values and Behavior. Taking a Cross-Cultural Perspective*. Cham: Springer International Publishing AG. 2017. P. 237–247.
26. Christie R, Geis F. *Studies in Machiavellism*. New York: Academic Press; 1970.
27. Chowdhury MS, Amin MN. Personality and students' academic achievement: interactive effects of conscientiousness and agreeableness on students' performance in principles of economics. *Soc Behav Pers*. 2006. № 34(4). P. 381–388.
28. Cooley, C.H. *Human Nature and Social Order*. New York: Shocken. 1902
29. Costa PT, McCrae RR. *Revised NEO Personality Inventory (NEO PI-R) and NEO Five-Factor Inventory (NEO-FFI). Vocational Manual*. Odessa: Psychological Assessment Ressources. 1992.
30. Crocetti E, Van Dijk MPA. Self-concept clarity. In: Levesque RJR, editor. *Encyclopedia of Adolescence*. Switzerland: Springer International Publishing; 2016. Available from: https://link.springer.com/referenceworkentry/10.1007/978-3-319-32132-5_808-1. Accessed April14, 2021.

31. Crook, C. Motivation and the ecology of collaborative learning. In R. Joiner, K. Littleton, 2000
32. Cross I.C. Music, mind and evolution. *Psychology of Music*. 2001. № 29. P. 95–102.
33. Czerniawska M. Zmiany Wartości i Postaw Młodzieży w Okresie Przeobrażeń Ustrojowych - Kolektywizm versus Indywidualizm. Studium Interdyscyplinarne. Białystok: Wydawnictwo Politechniki Białostockiej. 2010.
34. Czibor A, Vincze O, Bereczkei T. Feelings and motives underlying Machiavellian behavioural strategies: narrative reports in a social dilemma situation. *Int J Psychol*. 2014. № 49(6). P. 519–524
35. Davis MD, Mitchell KV, Hall JA, Lothert J, Snapp T, Meyer M. Empathy, expectations, and situational preferences: personality influences on the decision to participate in volunteer helping behaviors. *J Pers*. 1999. № 67(3). P. 469–501.
36. Davis MH. *Empathy. A Social Psychological Approach*. New York: Routledge. 1996.
37. Del Barrio V, Aluja A, Garcia LF. Relationship between empathy and the Big Five personality traits in a sample of Spanish adolescents. *Soc Behav*. 2002. № 32(7). P. 677–680.
38. DeMarree KG, Bobrowski ME. Structure and validity of self-concept clarity measures. In: Lodi-Smith J, DeMarree KG, editors. *Self-Concept Clarity: Perspectives on Assessment, Research, and Applications*. Cham: Springer; 2017. P. 1–17.
39. De Raad B, Van Oudenhoven PJ. Factors values in the Dutch language and their relationship to factors of personality. *Eur J Pers*. 2008. № 22(2). P. 81–108.
40. Dollinger SJ, Leong FT, Ulicni S. On traits and values: with special reference to openness to experience. *J Res Pers*. 1996. № 30(1). P. 23–41.

41. Drwal R, Brzozowski P. Skala Makiawelizmu (Mach V) R. Christiego i F.L. Geis; problemy rzetelności i trafności. In: Drwal RŁ, editor. *Adaptacja Kwestionariuszy Osobowości*. Warszawa: PWN. 1995. P. 184–196.
42. Eisenberg N, Fabes RA, Murphy B, et al. The relations of emotionality and regulation to dispositional and situational empathy-related responding. *J Pers Soc Psychol*. 1994;**66**(4):776–797. doi: 10.1037/0022-3514.66.4.776
43. Eisenberg N, Eggum ND. Empathic responding: sympathy and personal distress. In: Decety J, Ickes W, editors. *The Social Neuroscience of Empathy*. Cambridge, MA: MIT Press. 2009. P. 71–83.
44. Faulkner D. and Miell D.E. (ed.), *Rethinking Collaborative Learning*, London: Free Association Books. P. 161–178
45. Fehr B, Samsom D, Paulhus DL. The construct of Machiavellianism. Twenty years later. In: Spielberger CD, Butcher JN, editors. *Advances in Personality Assessment*. T. 9. Hillsdale, NJ: Erlbaum. 1992. P. 77–116.
46. Fetvadjiiev VH, He J. The longitudinal links of personality traits, values, and well-being and self-esteem: a Five study of nationally representative sample. *J Pers Soc Psychol*. 2019. № 117(2). P. 448–464.
47. Fischer R. *Personality, Values, Culture: An Evolutionary Approach*. *Culture and Psychology*. Cambridge: Cambridge University Press; 2017.
48. Furnham A. Personality and values. *Pers Individ Dif*. 1984. № 5(4):483–485.
49. Damon, W. and Hart, D. *Self-understanding in Childhood and Adolescence*. Cambridge: Cambridge University Press. 1988
50. Davies, J.B. *The Psychology of Music*. London: Hutchinson. 1978
51. Davis MH, Luce C, Kraus SJ. The heritability of characteristics associated with dispositional empathy. *J Pers*. 1994. № 62(3). P. 369–391.
52. DeLiège, I. and Sloboda, J.A. (ed.) *Musical Beginnings: Origins and Development of Musical Competence*. Oxford: Oxford University Press. 1996
53. Eisenberg N, Fabes RA. Emotion, regulation, and the development of social competence. In: Clark MS, editor. *Review of Personality and Social*

Psychology: Emotion and Social Behavior. Newbury Park, CA: Sage. 1992. P. 119–150.

54. Decety J, Meidenbauer KL, Cowell JM. The development of cognitive empathy and concern in preschool children: a behavioral neuroscience investigation. *Dev Sci*. 2018. № 21(3). P. 1–12.

55. Gleason KA, Jensen-Campbell LA, Richardson DS. Agreeableness as predictor of aggression in adolescence. *Aggress Behav*. 2004. № 30 (1). P. 43–61.

56. Goldberg, L. R. An alternative “description of personality”: The big-five factor structure. *Journal of Personality & Social Psychology*. 1990

57. Goldberg LR. The structure of phenotypic personality traits. *Am Psychol*. 1993. № 48(1). P. 26–34.

58. Grankvist G, Kajonius P. Personality traits and values: a replication with a Swedish sample. *Int J Pers Psychol*. 2015. № 1(1). P. 8–14.

59. Graziano WG, Eisenberg N. Agreeableness: a dimension of personality. In: Hogan R, Johnson JA, Briggs SR, editors. *Handbook of Personality Psychology*. San Diego: Academic Press; 1997. P. 795–824.

60. Graziano WG, Habashi MM, Sheese BE, Tobin RM. Agreeableness, empathy, and helping: a person × situation perspective. *J Pers Soc Psychol*. 2007. № 93 (4). P. 583–599

61. Gunnthorsdottir A, McCabe K, Smith V. Using the Machiavellianism instrument to predict trustworthiness in a bargaining game. *J Econ Psychol*. 2002. № 23(1). P. 49–66.

62. Haslam N, Whelan J, Bastian B. Big Five traits mediate associations between values and subjective well-being. *Pers Individ Dif*. 2009. № 46(1). P. 40–42.

63. Herringer LG. Relating values and personality traits. *Psychol Rep*. 1998. № 83(3). P. 953–954.

64. Higgs M, Lichtenstein S. Exploring the “jingle fallacy”: a study of personality and values. *J Gen Manag*. 2010. № 36(1). P. 43–61.

65. Hoffman ML. *Empathy and Moral Development: Implications for Caring and Justice*. Cambridge: Cambridge University Press; 2000.
66. Hoffman ML. Interaction of affect and cognition in empathy. In: Izard CE, Kagan J, Zajonc RB, editors. *Emotions, Cognition, and Behavior*. Cambridge: Cambridge University Press. 1984. P.103–131.
67. Horwitz, E.K. Surveying student beliefs about language learning. In A. Wenden & J. Rubin (Eds.), *Learner strategies in language learning* Englewood Cliffs, NY: Prentice Hall. 1987. P. 119–129
68. Jonason PK, Strosser GL, Kroll CH, Duineveld JJ, Baruffi SA. Valuing myself over others: the Dark Triad traits and moral and social values. *Pers Individ Dif*. 2015. № 81. P. 102–106.
69. Jones DN, Paulhus DL. Machiavellianism. In: Leary MR, Hoyle RH, editors. *Handbook of Individual Differences in Social Behavior*. New York, NY: Guilford Press. 2011. P. 93–108.
70. Judge, T. A., & Ilies, R. Relationship of personality to performance
m
71. Kajonius PJ, Persson BN, Jonason PK. Hedonism, achievement, and power: universal values that characterize the Dark Triad. *Pers Individ Dif*. 2015. № 77. P. 173–178.
72. Kalshoven K, Den Hartog D, De Hoogh A. Ethical leader behavior and Big Five factors of personality. *J Bus Ethics*. 2011. № 100 (2). P. 349–366.
73. Kihlstrom JF, Cantor N. Mental representations self. In: Berkowitz L, editor. *Advances in Experimental Social Psychology*. San Diego, CA: Academic Press; 1984. P.1–47.
74. Knafo A, Uzefovsky F. Variation in empathy: the interplay of genetic and environmental factors. In: Legerstee M, Haley DW, Bornstein MH, editors. *The Infant Mind: Origins of the Social Brain*. New York: Guilford Press; 2013. P. 97–122.
75. Krueger J.I., Vohs K.D., Baumeister R.F. Is the allure of self-esteem a mirage after all? *Am Psychol*. 2008. № 63(1). P. 64–65.

76. Kuyumcu D, Dahling JJ. Constraints for some, opportunities for others? Interactive and indirect effects of machiavellianism and organizational constraints on task performance ratings. *J Bus Psychol.* 2014. № 29(2). P. 301–310.
77. Leith K.P., Baumeister R.F. Empathy, shame, guilt, and narratives of interpersonal conflicts: guilt-prone people are better at perspective taking. *J Pers.* 1998. № 66(1). P. 1–37.
78. Levitan Youth Policy Network A Generation of Challenge: Pathways to Success for Urban Youth. Baltimore: Sar Levitan Center for Social Policy Studies, Johns Hopkins University. 1997
79. Lickona, T. Educating for character: How our schools can teach respect and responsibility. Bantam Books: New York, 1991
80. Lickona, T. Character matters: How to help our children develop good judgment, integrity, and other essential virtues. Simon and Schuster. 2004
81. Lickona, T., Schaps, E., and Lewis, C. Eleven principles of effective character education. Washington, D.C.: Character Education Partnership. 1995
82. Light AE. Self-concept clarity, self-regulation, and psychological well-being. In: Lodi-Smith J, DeMarree KG, editors. *Self-Concept Clarity: Perspectives on Assessment, Research, and Applications*. Cham: Springer. 2017. P. 177–193.
83. Lodi-Smith J, Crocetti E. Self-concept clarity across the lifespan. In: Lodi-Smith J, DeMarree KG, editors. *Self-Concept Clarity: Perspectives on Assessment, Research, and Applications*. Cham: Springer. 2017. P. 67–84.
84. Luk CL, Bond MH. Personality variation and values endorsement in Chinese university students. *Pers Individ Dif.* 1993. № 14(3). P. 429–473.
85. Madison G, Aasa U, Wallert J, Woodley MA. Feminist activist women are masculinized in terms of digit-ratio and social dominance: a possible explanation for the feminist paradox. *Front Psychol.* 2014. № 5. C. 10-11.
86. Markus H. Self-schemata and processing information about the self. *J Pers Soc Psychol.* 1977. № 35(2). P. 63–78
87. McAuliffe WHB, Carter EC, Berhane J, Snihur AC, McCullough ME. Is empathy the default response to suffering? A Meta-analytic evaluation of

perspective taking's effect on empathic concern. *Pers Soc Psychol Rev.* 2020. № 24 (2). P.141–162

88. MacKnight T. Erix Good Habits, Good Students: A Complete Guide for Students Who Want to Succeed. Llumina Press, United States of America. 2006

89. McCrae RR. The Five-Factor Model of personality traits: consensus and controversy. In: Corr P, Matthews G, editors. *The Cambridge Handbook of Personality Psychology*. Cambridge, England: Cambridge University Press; 2009. P. 148–161.

90. McCrae RR, Costa PT Jr. Introduction to the empirical and theoretical status of the Five-Factor Model of personality traits. In: Widiger TA, Costa PT Jr, editors. *Personality Disorders and the Five-Factor Model of Personality 3rd*. Washington, DC: American Psychological Association. 2013. P. 15–27.

91. McCrae RR, Costa PT Jr. A five-factor theory of personality. In: Pervin LA, Oliver P, editors. *Handbook of Personality Theory and Research*. New York: Guilford Press; 1999. P. 139–153.

92. McHoskey JW, Worzel W, Szyarto C. Machiavellianism and psychopathy. *J Pers Soc Psychol.* 1998. № 74(1). P. 192–210.

93. Mikulincer M, Gillath O, Halevy V, Avihou N, Avidan S, Eshkoli N. Attachment theory and reactions to others' needs: evidence that activation of the sense of attachment security promotes empathic responses. *J Pers Soc Psychol.* 2001. № 81(6). P.1205–1224

94. Moor L, Anderson JR. A systematic literature review of the relationship between dark personality traits and antisocial online behaviours. *Pers Individ Dif.* 2019. № 144. P. 40–55.

95. Myyry L, Helkama K. University students' value priorities and emotional empathy. *Educ Psychol.* 2001. № 21(1). P. 25–40.

96. Parks-Leduc L, Feldman G, Bar A. Personality traits and personal values: a meta-analysis. *Pers Soc Psychol Rev.* 2015. № 19(1). P. 3–29.

97. Persson BN, Petri J, Kajonius PJ. Empathy and universal values explicated by the empathy-altruism hypothesis. *J Soc Psychol.* 2016. № 156 (6). P. 610–619.
98. Ode S, Robinson MD. Can agreeableness turn gray skies blue? A role for agreeableness in moderating neuroticism-linked dysphoria. *J Soc Clin Psychol.* 2009. № 28(4). P. 436–462
99. Oleś P. *Wartościowanie a Osobowość*. Lublin: Redakcja Wydawnictw KUL. 1989.
100. Olver JM, Mooradian TA. Personality traits and personal values: a conceptual and empirical integration. *Pers Individ Dif.* 2003. № 35 (1). P. 109–125.
101. Parks L, Guay RP. Personality, values, and motivation. *Pers Individ Dif.* 2009. № 47(7). P. 675–684
102. Paulhus DL, Williams KM. The Dark Triad of personality: narcissism, Machiavellianism, and psychopathy. *J Res Pers.* 2002. № 36(6). P. 556–563.
103. Pervin LA. *The Science of Personality*. Oxford: Oxford University Press; 2003.
104. Ponikiewska K, Ciecuch J, Strus W. In search of convergence between the main dimensions of interpersonal and basic human values in the context of personality traits. *Pers Individ Dif.* 2020. № 162. P. 110-113.
105. Pozzebon J Personality traits and personal values: an investigation into the importance of each in the prediction of behavior [*Julie Pozzebon Master Thesis*]. Department of Psychology Brock University; 2006.
106. Pratto F, Sidanius J, Stallworth LM, Malle BF. Social dominance orientation: a personality variable predicting social political attitudes. *J Pers Soc Psychol.* 1994. № 67(4). P. 741–763.
107. Ray J.J. Achievement motivation as source of racism, conservatism and authoritarianism. *J Soc Psychol.* 1984. № 123(1). P. 21–28.
108. Ray JJ. Authoritarian tolerance. *J Soc Psychol.* 1980. № 11. P. 303–304.

109. Ray JJ. Authoritarianism and hostility. *J Soc Psychol.* 1980. № 112. P. 307–308.
110. Ray JJ. Authoritarianism, dominance and assertiveness. *J Pers Assess.* 1981. № 45(4). P. 390–397.
111. Realo A, Luik M. On the relationship between collectivism and empathy in the context of personality traits. *Trames.* 2002. № 6(56/51). P. 218–233.
112. Rim Y. Importance of values according to personality, intelligence, and sex. *Pers Individ Dif.* 1984. № 5(2). P. 245–246.
113. Roccas S, Sagiv L, Schwartz SH, Knafo A. The Big Five personality factors and personal values. *Pers Soc Psychol Bull.* 2002. № 28(6). P. 789–801.
114. Rohan MJ. A rose by any name? The values construct. *Pers Soc Psychol Rev.* 2000. № 4(3). P. 255–277.
115. Rokeach M. *The Nature of Human Values.* New York: Free Press; 1973.
116. Rokeach M. From individual to institutional values: with special reference to the values of science. In: Rokeach M, editor. *Understanding Human Values.* New York: Free Press; 1979:47–70.
117. Saroglou V, Muñoz-García A. Individual differences in religion and spirituality: an issue of personality traits and/or values. *J Sci Study Relig.* 2008. № 47(1). P. 83–101
118. Schwartz SH. Value priorities and behavior: applying a theory of integrated value systems. In: Seligman C, Olson JM, Zanna MP, editors. *The Psychology of Values: The Ontario Symposium (T. 8).* Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates. 1996. P. 1–24.
119. Schwartz SH. A theory of cultural value orientations: explication and applications. *Comp Sociol.* 2006. № 5(2–3):136–182.
120. Schwartz SH. Studying values: personal adventure, future directions. *J Cross Cult Psychol.* 2011. № 42(2). P. 307–319.
121. Schwartz SH. Individualism-collectivism. Critique and proposed refinements. *J Cross Cult Psychol.* 1990. № 21(2). P.139–157.

122. Schwartz SH. Universals in the content and structure of values: theoretical advances and empirical tests in 20 countries. In: Zanna MP, editor. *Advances in Experimental Social Psychology (T. 25)*. Orlando, FL: Academic Press. 1992. P. 1–65.
123. Shepperd JA, Socherman RE. On the manipulative behavior of low Machiavellians: feigning incompetence to “sandbag” an opponent’s effort. *J Pers Soc Psychol*. 1997. № 72(6). P. 1448–1459.
124. Silfver M, Helkama K, Lonnqvist JE, Verkasalo M. The relation between value priorities and proneness to guilt, shame, and empathy. *Motiv Emot*. 2008. № 32. P. 69–80.
125. Skimina E, Ciecuch J, Fajkowska M. Explaining everyday behaviours and situational context by personality metatraits and higher-order values. *Eur J Pers*. 2020. № 34(1). P. 29–59.
126. Sidanius J, Pratto F. *Social Dominance: An Intergroup Theory of Social Hierarchy and Oppression*. New York: Cambridge University Press; 2012.
127. Spinrad TL, Losoya SH. The relations of parental affect and encouragement to children’s moral emotions and behavior. *J Moral Educ*. 1999. № 28. P. 323–338.
128. Sun P, Shang S. Personality traits and personal values of servant leaders. *Leadership Org Dev J*. 2019. № 40 (2). P. 177–192.
129. Tice DM. The social motivations of people with low self-esteem. In: Baumeister RF, editor. *Self-Esteem: The Puzzle of Low Self-Regard*. New York: Plenum; 1993:37–54.
130. Triandis HC, Bontempo R, Villareal MJ, Asai M, Lucca N. Individualism and collectivism: cross-cultural perspectives on self-ingroup relationships. *J Pers Soc Psychol*. 1988. № 54(2). P. 323–338.
131. Uzefovsky F, Knafo-Noam A. Empathy development throughout the life span. In: Sommerville JA, Decety J, editors. *Social Cognition: Development Across the Life Span*. New York: Routledge. 2017. P. 71–97.
132. Wallace, C., & Chen, G. A multilevel integration of personality, climate,

2006. № 59. P. 529–557; World Programme of Action for Youth:
<http://social.un.org/index/Youth/WorldProgrammeofActionforYouth.aspx>

133. Węgliński A. Trafność Kwestionariusza Rozumienia Empatycznego Innych Ludzi. In: Drwal R, editor. *Techniki Kwestionariuszowe w Diagnostyce Psychologicznej*. Lublin: UMCS.1987. P. 63–80.

134. Wiggins JS, Broughton R. The interpersonal circle: a structural model for the integration of personality research. In: Hogan R, Jones WH, editors. *Perspectives in Personality, (T. 1)*. Greenwich, CT: JAI Press. 1985. P. 1–47.

135. Wilson DS, Near D, Miller RR. Machiavellianism: a synthesis of evolutionary and psychological literatures. *Psychol Bull.* 1996. № 119(2). P. 285–299.

136. Wolfradt U, Dalbert C. Personality, values, and belief in just world. *Pers Individ Dif.* 2003. № 35(8). P. 61–73.

137. Wong AE, Vallacher RR, Nowak A. Intrinsic dynamics of state self-esteem: the role of self-concept clarity. *Pers Individ Dif.* 2016. № 100. P. 167–172.

138. Wu CH. The relationship between attachment style and self-concept clarity: the mediation effect of self-esteem. *Pers Individ Dif.* 2009. № 47. P. 42–46.

139. Yik MSM, Tang CS. Linking personality and values: the importance of a culturally relevant personality scale. *Pers Individ Dif.* 1996. № 21(5). P. 767–774.

140. Zawadzki B, Strelau J, Szczepaniak P, Śliwińska M. *Inwentarz Osobowości NEO-FFI Costy i McCrae*. Warszawa: Pracownia Testów Psychologicznych Polskiego Towarzystwa Psychologicznego; 1998.

141. Zhao, H., & Seibert, S. E. The big five personality dimensions and

142. Zimmerman, R. D. Understanding the impact of personality traits on individuals' turnover decisions: A meta-analytic path model. *Personnel Psychology.* 2008. № 61. P. 309–348.